

ARGIA

1982 - Apirila 11 - XLVgarren urtea 930 zenbakia 75 pezta

ABERRI EGUNA

— ale berezia

● MARC LEGASSE ● DIONISIO AMUNDARAIN ●
BALERE BAKAIKOA ● JOXE AZURMENDI ● JOSE
RAMON ETXEBERRIA ● XABIER AMURIZA ● PAULO
AGIRREBALTZATEGI ● J. L. DAVANT ● PAULO SAS-
TRE ● elkarrizketa: JO-
KIN GOROSTIDI eta ITZIAR
AIZPURUA ● ANTTON OLA-
RIAGA ● ZUT

Lantsari edo pentsioa Lan Kide Aurrezki-
an helbideratze hutsez lor ditzakezun
abantaila batzuk:

- Zai egon behar aspergarririk gabe
lantsaria eskuratu
- 500.000 pezetarainoko presta-
menak lortu
- Zure diruari interesik erren-
tagarrienak kendu
- Gure Banka-zerbitzu guztiak go-
zatu: VISA txartela, Bidai-Txeke-
ak, Gasolina-Txekeak, etab.
- Ibilaldi babestuetan lehentasuna
izan
- Sariketa eta zozketa berezietan
partaide izan.

Eska ezazu gaur bertan zure lantsaria Lan
Kide Aurrezki bidez ordain dakizuen eta
balia zaite abantaila eder hauetaz.

Zure

LANTSARIARI

PENTSIOARI

erants abantaila
berriak.

Lan Kide Aurrezki bidez
kobratuz.

CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA

Euskadiko Kutxa

ABERRI EGUNEAN ERE DIRUA ESKATZEN

2. Aste Giroa
5. **BALERE BAKAIKOA:**
Aberri egunaren deside-
logizazioa
6. Elkarrizketa: Jokin Gorostidi
eta Itziar Aizpurua
9. **PABLO SASTRE:** Abe-
rriak
10. **DIONISIO AMUNDA-
RAIN:** Aberri egunaren li-
lluramen errealista
11. **ANTTON OLARIAGA**
13. **JOXE AZURMENDI:**
Aberri egunen ideologiez
17. **PAULO AGIRREBAL-
TZATEGI:** Historiatxo bat
hiru kapituetan
18. **MARK LEGASSE:** Esisti-
tzen ez zen herri baten kro-
nika
20. **J. R. ETXEBERRIA:** Eus-
kal kultura, euskara eta
apertura
22. **J. L. DAVANT:** Iparralde-
ko idazleak gaur
23. **AMURIZA:** Bizkaieraren
euskalkiak
26. **ZUT**
28. **MIKEL PLAZAOLA**
29. **BERTSOAK:** «Agur nafa-
rroa»
30. Jo... Adarra!
31. Azkenek zu ere bueltatuko
zara
32. Azkenekoa: **ARGIA** (Jaiki
euskalduna!)

3.000.000ko zorraz hasi
genuen urte hau.

Eskatu genuen kreditua
ukatu ziguten.

Badirudi ordea gure la-
gunak gutaz aurrezki ku-
txak baino gehiago fiatzen
direla. Eta dagoeneko
1.000.000 bildua dugu.

10.000 pezeta urtebete-
rako utziko digun euskal-
tzale asko behar dugu
oraindik.

Gezurra dirudi, baina
oraindik ere euskaldunok
astekari bat euskaraz euki
ahal izateko gure poltsiko-
tik 10.000 pezeta jarri be-
har.

UTZIKO AL DI- GUZU 10.000 PE- ZETA?

DEITU: 28 33 99 goizez
42 52 13 arratsalde

BAZKO ASTEA JAI

Kasu, irakurle! Datorren astean, apirilaren 12tik 18ra doan horretan
ARGIArik ez duzu izango eskutan. Astebeteko oporrak hartzen ditugu. Merezia
ez al ditugu?

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San
Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi
Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki
Uria, Xalbardin, Jon, Xabier
Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mi-
kel Antza, K. Argiñano, «Aste-
ma», Joxe Azurmendi, B. Bakai-
koa, «Beltza», R. Castellano, Car-
los Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino
Iraola, Julen Kalzada, Pello Liza-
rralde, «Mendiaga», «Murumen-
di», Eneko Olasagasti, Xabier
Portugal, Koldo San Julian, Jose-
ba Sarrionandia, «Trikuharri»,
«Txillardegi», Jon Urrujolegi,
«Xinaberri».

Marrazkilariak: Antton Olariaga,
Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Artu-
ro, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugartebu-
ru, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Os-
tolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del
Carmen, z/g. Ramonenea etxea,
behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HÁRPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

LIBURVAK

EL PERECIMIENTO
DEL ESTADO: NACIO-
NALISMO DE CLASE,
C. Pino eta A. Arnau;
Hordago, 270 o., 600 pta.
Carmen Pino Pertierra
Alfonso Arnau Tor
Arrekin burut
uru hau

...TADO DE C...
...MO eta A. A. 600 pta...
...ino eta A. A. 600 pta...
...rdago, 270 o., 600 pta...
Carmen Pino Peritarrak
eta Alfonso Arnau Torno-
sek elkarrekin burutu dute
honoko liburua hau. Libur-
ruaren lehenengo zatia gal-
ratur da: Zergatik klaseko
nazionalismoak? Eta horri
erantzuteko elementu his-
toriko eta ideologiko ba-
tzia. «klaseko nazionalis-
moaren teorizazio bateta-
rriko praxisa nazionalita-
taren digu apur bat liburuaz
nolakoa den eta nondik
nora doan.

LA SIERRA DE ARALAR, Luis Millan eta Arantxa Lizarralde; egileen argitalpena, 223 or., 1.700 pta. Mendigoizaleentzako liburua. Aurrerakada

00 pta.
Mendigoizaleentzako li-
burruek aurrerakada de-

SANGRE DE AMOR
CORRESPONDIDO,
Manuel Puig; Seix Barral,
208 o., 390 pta.
Beste nobela batekin
zaigu ospetsu hori Puig

Beste nobela batekin ka-
leratu zaigu berrirori honen ize-
belagile ospetsu Manuel Puig. Azkene-
ko nobela hau aurrekoen
ildo beretik doa. Oroime-
na eta memoria horietan
dira nobela berri honetan
paperik duten inguruan soil-
ia ia horien inguruan nobe-
la osoa. Norbaitek ez ba-
daki, esango dugu, azke-
nik, Puig amerikarra dela,
Argentinakoa, eta bere
obrarik ezagunenak —fa-
aurreko bi nobela izan zi-
rela. «El beso de mujer
araha» eta «Pubis angeli-
cal».

MUJER Y MATERNIDAD, Primitivo Prieto; Hordago, 100 o., 350 pta.

ER Y MA
Primitivo P
rdago, 100 o., 350 pa
Liburusk hau ez da
inola ere berria, baina ka-
leratu zenean ezin izan ge-
nuen aipatu, eta horrega-
tik ekarri dugu gaurkoan
buruska. Informazio-
batez ere emakumea ardu-
ratzen dituen gai batzua
planteatu eta ezagutera
emateko. Ikuspegia oina-
bea iruditu zaigu, planteat-
zio txikikoak eta konplika-
logiatik abiatzen da, ama-
tasun posible batekin zeri-
ematen duen inpresioa
osotasunarena delarik.

koitzak berea boteaz. Azkenik, mahi berdinarene inguruan biltzen dituzte Amatiño, J. F. Azurmendi, Jesús Mari Zalakain eta J. M. Otermin euskal prentsa idatzia iri buruz mintzatzeko. Gauza politak ateratzen dira, batez ere gai horietan dihardu-
gunontzat, baina —dudarik ez dago— baita beste guz-
tiontzat ere. Monografiko-
tik kanpoko sailek indartu
orohar oso ale azkenik alea,
eta mamitsua burutua izan
dela deritzogula.

IHARDUNALDIAK

DONOSTIAKO XVII JAZZALDIA. Kultur eta Turismo Ekintzetxeak antolatuta, aurtengo uztailaren 13tik 18ra bitartean ihardungo duen Donostia bere mugak zehaztuz eta argi-tuz hasi da.

Jazzlari profesional mailan, aurtengoan Modern Jazz Quartet, Count Basie (bere big band-arekin etortzekoa), Crusandera taldea, Randy Weston eta Marsalis Brothers-ak aurki ditzakegu. Programakuntza osatzeko, gaurdialiu piano-joleari duen gorasarre edo omenaldia.

Aurtengo jazzaldi hone-tan, eta egun bat gehiago irauteaz gain, beste zenbait berrikuntza dakartzate. Lehenbizi, jazza hobekia-go dastatzeko aukera izan dadin, akustik baldintza aproposenetako toki zenbaitan egingo dira. Duke Jordan-en hirukotearen saio bat antzoki batetan ospatuko da, aurtengoan hasiz eta geroagokoetan hedarazi nahiz. Bestalde, Musik Lantegia irekiko da aurten kitarra elektrikoari eskeinita, bere arduraduna Arthur Bernstein izango delarik.

Ohizko diren atalek eta sailek, beraz, ohi den beza-la jarraikiko dute: lehen Nazioarteko Lehiaketa; Euskal Herriko Amateur Taldeen Lehiaketa; Boule-vardeko dohainezko kontzertuak; eta iaiz sekulako arrakasta izan zuten filme eta hitzaldiak.

«THE JAM» EN KON-TZERTUA DONOS-TIAN. «The Jam» musi-ka-taldeak kontzertu bat emango du Donostiako Anoeta polikiroldegian, Maiatzak 2an, igandea.

«JETHRO TULL» EN KANTALDIA DONOS-TIAN. Donostian ere, Jethro Tull kantari ezagu-nak bere kantak eskainiko dizkigu Maiatzak 9an Do-nostian, Anoetako Belo-dromoan.

ABERRI EGUNA -82

Apirilak 18: **TXIKI**ari omenaldia Itasondan. Eguerdiko 12'30etan, Herri Meza. Ondoren, herriko enparantzan, Bertsolariak-Hizlariak Txikia, Korta, Xefe, Zapa,... gogoan zaibuztegu!

KAZETARI LEHIA-KETA. «Mutua General de Seguros» delakoak

75 urte bete dituela eta, kazetari lehiaketa batetara dei egitea erabaki du, mu-tualismo pribatuak gaur-egun beretzen duen fun-tzioaz diharduten lanak saritzeko.

Aurtengo martxoa eta abenduaren artean argita-ratutako artikuluek edo erre-portaia guztiek har deza-kete parte. Parte hartze-ko dira helbide honetara: Mutua General de Seguros, Avenida diagonal, 543, Barcelona-29. Sa-riak honelakoak izango dira: 1.- 300.000 pta, 2.- 150.000 pta, eta 3.- 50.000 pta.

Epai-mahaiaren eraba-kia 1983ko martxoak 15 baino lehen jakineraziko da prentsan.

ALPIZKARIAK

JAKIN, 22. zenbakia, 1982ko martxoa, 375 pta. «Komunikabideak Eus-kal Herrian» gaiarekin ka-leratu zaigu azkeneko «Ja-kin», -ta gai monografiko horren inguruan, hainbat izen ekarri ditu plazara ba-

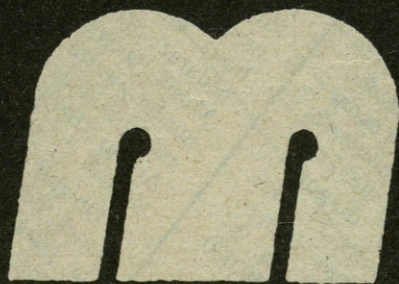
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
B4KARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, I DONOSTIAKO ESTILOA.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

B. Bakaikoa

ABERRI EGUNAREN DESIDEOLOGIZAZIOA

Azken urte guzti hauetan bezala, aurten ere, Aberri Eguna ospatzekoak gara datorren Bazko Igandean. Beti bezala, euskaldunok bultzatuak gara, arrazoi bategatik edo besteagatik, egun hori nolabait ospatzeko, batzuk burrukan eta beste batzuk ondo igarotzen.

Batzuentzat, Euskal Herriaren suntsiketa eta entitate nazionala ukatzen diotenentzat, arrazakeria besterik ez da holako egun bat edukitzea. Bienbitartean, beraiek prest eta pozik aurkitzen dira «Día de la Raza» Urrian ospatzeko. Egundorretan parte hartzeko eta beraiena egiteko ez dute inongo oztoporik; estatal sentimentu hori ideologizatzeak ez die lotsarik ematen, bai ordea herri zapaldu batenak, nazio-proiektua aurrera eramatea nahi duenean. Ez dago gehiago esan beharrik, eta badakigu zeintzuk diren hola jokatzendutenak. Irakur bitez: PSOE, UCD, e.a.

Sentimendu nazionala era batera edo bestera duginok beriz, hasi 1964-ean Gernikan egin zen —lehenagoein zirenetaz ez gara mintzatu— Aberri Egunetik eta aurtengo artaraino, arrazoi desberdinak mugitu gaitu egun hori ospatzeko nahiz, behin baino gehiagotan, toki fisiko berdinean topatu izan. Garbi ikusida, eskuineko abertzaleentzat egun folkloriko bat besterik ez dela; hauentzak garrantzi handiagoda dauka kaikua jaztea eta txistua jotzea, gero bazkari eder batekin amaitzeko; herri kontzientzia hedatzea ez zaia axola inola ere.

Orain berriz, behin zentralismoak eman dien botere apur batzuen jabe izanik, gutxiago nahiko dute Aberri Eguna Euskal Herriaren borroka eguna izatea. Orain, beraiek nahi zuten Euskadi lortua dute, nahiz honek hiru probintzia; euskara baztertua, langabezia barra-barra, tortura edonon, herriko semeen atxiloketak izan. Beraien asmoa eta xedea boteareen partzela txiki batetaz jabetzea

zen eta behin hori eskuratuta edukiz gero, ez dute arrazoirik egundorierrebindikazio eguna egiteko. Gainera, herri sentimendua gehiagoesnatzea, azken finean, beraien kaltetarako izango litzateke eta hau, benetan, arriskuzkoa zaie boterea betidatatzeko.

Azken finean, garbi dago, eskuiko abertzaleek nahi dutena eta horretaz oso argi dira gainera, hau da alegia, Aberri Egunaren edukin guztia suntsitzea, desideologizatzea, erreibindikapen egunetik folklore egundatean bilakatuz; nahikoa dugu egundorretarako egitarauet begirada bat botatzea.

Eskuiko abertzaleek, Mendebaleko eskuin guztiek bezala, ideologia gabeko gizarte batera eramatea nahi gaituzte, pertsona aparailu hutsa bihurtuz. Baina era berean, beraien ideologia azaltzen da, nahiz honek tekniko eta arrazional itxura eduki. Bestela, ikusi nolako joera hartzen duten abortotaz, homosexualitateaz, familiataz, elizataz, e.a. Zaila gertatzen zaie arrazional itxura horri

eustea, zeren eta bakoitzaren ideologia berehala agertzen baita eta holako zerbait gertatzen zaie eskuneko abertzale hauei ere Aberri Egunarekin.

Beraz, abertzale hauentzat Aberri Egunaren muina joana dela deritzagu. Beraiek nahi zuten aberria egina bait dago edo oso gutxi falta zaio, behin ekonomia eta politika sailakozenbait abantaila lortuta gero. Egundorretor hori Gasteizen daukate eta gobernuaren aurrekontua egiteko ere ahalmena badute. Orduan, beraiek nahi zuten aberria egiteko bide «zuzenetik» doa eta ez dauka zentzurik gehiagoburrukatzea, Madrilgo gobernuaz dadin hasarra. Nazio-proiektoguztia folklore eta botere politikolabur batean amaitzen da, eta Aberri Eguna gatazkarako eguna izan beharraren ordez folklore jaialdi bat izango da, jai folklorikoa bihurtuko zaigu, hemendik aurrera, geure Aberri Eguna Nazio-kontzientzia Hedatzeko Eguna.

B. Bakaikoa

—Jokin Gorostidi eta Itziar Aizpurua—

ABERRI EGUNA BETI BORROKAREN ZENTZUA IZAN DA

Jokin eta Itziar, gehienetan elkarrekin ageri den bikotea. Biok Herri Batasuna-ko militanteak dira, eta bertako Mahai Nazionaleko partaideak. Beregana jo dugu Aberri Eguna gertu dugula eta, egun horri buruzko eritziak jasotzeko. Itziar Aizpurua eta Jokin Gorostidiren izenak aipatzerakoan ere, bazterrezinezko gaia dugu euskararena. Eta berau ere izan da gure elkarriketaren protagonista, batez ere bere alde politikoa aztertuz.

Zuek gertutik ezagutu zenituzten haserako Aberri Egunak. Zein alde ikusten duzue gaurregunekoekin gonbaratuz gero?

Gaurko Aberri Eguna, eta orain hemeretzi urtetako Aberri Eguna alderatuz gero, gauza asko dituzte elkarren antza. Lehengo Aberri Egu-

nak debekatuak izaten ziren, txakurrek karretera guztiak hartzen zituzten, bidea ixten zuten jendea ez sartzeko. Azken urtekoetan, hori dena ere gertatu da, debekatuak izan dira, eta aurrean ere posibilitate handiak daude debekatua izateko. Beraz, bada hor puntu bat elkarrekin daukatenak.

BURUJABETASUNAREN EGUNA

Baina orduko arrazoinak oraindik berdin jarraitzen al dira?

Bai, lehengo arrazoin berek oraindik bizirik diraute. Aberri Egunaren zentzua —ezker abertzalearentzat— beti Borroka Eguna izan da beste ezer baino gehiago. Badirudi egun horretan beti esanahi berezi bat hartu izan dela erreibindikazio konkretu bat aurrera ateratzeko. Eta dudarik ez dago orduko erreibindikazioa eta gaurkoa berdinak direla: Euskal Herriko askatasuna. Horrexegatik, aurtengo Aberri Egunaren lema da «Aberri Eguna: soberania nazionala».

Eta gainerako alderdiek dei egindako Aberri Eguna dela eta, zein eritziz emango zenuteke zeuon aldetik?

Gaur egun, bada beste fenomeno bat nahiko inportantea: bakarrik HBk —eta ezker kontsekuenteak— defendatzen duela borroka egunaren karakterra. Eta horrek esan nahi du beste indar guztiek desertatu egin dutela. Azken urteotan, bai PNVk, bai EEk, eta zer esanik ez beste guztiek, desertatu egin dute hortik, eta HB ge-

ratu da mobilizapenetara dei egiten duen indar bakarra bezala.

Eta zein ondorio ekarriko luke planteiamenduetako banaketa horrek?

Ondoriorik nabarmenena indar errepresiboei ematen dien laguntza litzateke. Beraiek ongi bai bait dakite herriak ez lukeela onartuko edo ulertuko Aberri Eguna batzuri debekatzeara eta besteei kaleratzen uztea. Orduan, behartuak aurkitzen dira kaleak ez ateratzera. Bestela, nabarmen-gia geldituko bait litzateke herriaren aurrean batzua folklorista direla, eta besteak borrokalariak. Ondorioz, beraiek ezin dute konbokatoriarik egin HBk egingo duela baldin badakite, eta jarrera horrekin harma gehiago ematen dizkiote Euskal Herriko etsaiari bideak eta herriak okupatu eta inor sartzen ez uzteko inon.

Eta zer nolako erantzuna espero duzue? Sondeorik? Aurreitziarik?

Beno, sondeoak ez dizkigute egiten uzten nahi dugun guztitan, baina azkeneko sondeoa Telesfororen omenaldian egin da, eta hor dago Anoetako Belodromoa topetaraino beteta.

Guretzat, sondeorik onena hori da: HBk egunetik egunera kapazidade izugarriagoa daukala mobilizapenak aurrera ateratzeko.

ESKER ABERTZALEA KRIMINALIZATU NAHI DUTE

Aurten, eta Hego Euskal Herri mailan zortzi puntutan konbokatu duzue. Zer dela eta, jokatu duzue era horretara?

Efikazia izan da horretara bultzatu

gaituen faktorea. Hau da, aurreko urteetan herri bakarrean konbokatu dugunean, poliziak erabat hartu eta jendeak ezin ailegatu. Orduan, aurten zortzi herritara dei egin dugu, seguruago jokatzeko eta posibilitate handiagoak izateko.

Eta errepresioa dela eta, desberdintasunik nabaritu al duzue?

Beno, garbi geratu da azken bola da honetan ezker abertzalea kriminalizatu nahi dutela. Hau da, komisiariara eramaten dituzten guztiak

ETArekin erlazionaturik daude haien ustez. Azkenean HB garbitu nahi dute, ETA garbitzearen aitzakiarekin. Azken finean, HB da Euskal Herriko bigarren indarra eta ezker mailan indar handiena daukana. Beraz, ez da bakarrik erakunde harmatu baten deusezte, ezker abertzalea bera deuseztu baino.

EUSKARA DA HERRI HONETAKO MOTORERIK HANDIENA

Eta Aberri Egunaren barnean, euskarak zein toki lukeen?

Puntu hori mugiezina da, hau da, duela berrogei urte bezala, baita hemendik hamar urtetara ere puntu hori mugiezina izango da. Garbi bait dago euskararik gabe ez dagoela Euskal Herririk. Kontutan izan kristoren errepresioa jasan duela euskarak ere eta orain arte egindako aurrerapen guztiak herriaren inizatibari esker izan direla. Gobernu zentrala beti trabak jartzen ibilia da, eta Gobernu Baskongadiloak orain arte ez du borondaterik erakutsi egoera hori aldatzeko, HABEko azken gertaera lekuko. Guk pentsatzen dugu euskara izan dela beti, oraindik badela, eta aurrerantzean ere izango dela herri honetako motorerik handiena, bakoitzak dituen indarrak agertarazteko eta nazional mailan mugimendurik sortarazteko motorerik indartsuena. Lehen mugimenduak beti euskararen inguruan sortuak izan dira, eta oraindik ere hori dugu elementu biltzailea.

Dena dela garbi dago lehen euskarak batzen bagintuen, dagoeneko ez dela horrela gertatzen...

Izan ere, euskarari buruz mintzatzerakoan ere, erreformaren barruan ikusi behar da asuntua. Euskara lehen harria zen, eskuan zeneukan harriarik gogorrena beharbada etsaien aurka botatzeko. Gaurregun iadanik euskara bi eratara dago, bi bide hartu ditu: euskara erreforma barruan, eta euskara askapen nazionalaren barruan. Eta orduan, euskara erreforma barruan ikusten ari gara zertara iristen ari diren, HABEko asuntua etabar. Labaienek ere bereak bota ditu, eta ikusi besterik ez dago Eusko Gobernua zer laguntza ematen ari zaion euskarari benetan. Ematen ari zaiona da ofizialtasuna bigarren mailako hizkuntza izateko, bigarren mailako ofizialtasuna. ■

Geroago eta lagun gehiago ohar-tzen da egia handi batetaz: euskara-rik gabeko euskal naziorik ez da se-kulan egongo.

Eta, buelta emanda: naziorik gabe-ko euskararik ere, ez da sekulan egongo.

Bihoa beraz aurretik nere iritzi garbia: herri hau euskaldundua egongo denean, independente izan-go da.

* * *

Eta orain, galdera bat: zergatik diot «aberriak»,

«Aberria» hitzaren azpian arras proiektu desberdinak daudelako. Hainbat eta hainbat gauzetaz hitz egiten dugunean bezala («pakea», «demokrazia», «normalizapena», «biolentzia»...), aberriaz hitz egiten dugunean ere nork bere aberriaz hitz egiten dugulako.

Eta txantxetan ibiltzeko hitzak ez dira, horregatik.

Hiztegietak definizioetan **aberri 1** / **aberri 2**, ongi bereizita beharko luke. Honelatsu:

aberri 1. «Konstituziopeko auto-nomi estatutoak erregulatzen duen entea». Hau onartzen dutenentzat, bueno, bagara aberri, eta, bai, hau-ta-hura-ta-besteia egingo dugu bai-

PABLO SASTRE

ABERRIAK

na... mugak **bertan** ditugarik.

Mugarik ez dut aipatuko, hala ere, definizio orokorretan ari bainaiz. Eta neretzat Txillardegik aski zehatz de-finitzen du honelako proiektu bat: «marko inkoloroa»ren aberria litza-teke... edo, ia, da.

aberri 2. «Independentzian oina-rrituriko proiektua». Hau onartzen dugunontzat, proiektu garen neu-rrian bakarrik gara aberri.

Guretzat, euskararen salbatzea ez da posible izango proiektu honetan kokatu ezik.

* * *

Aspaldion «zu ez zara egiazko abertzale!»-ak maiztxo entzuten di-tugu. Ez da atsegin, benetan; ez eta zuzena ere.

Abertzale denok bait gara. Hori bai: batzuk **abertzale 1**, **abertzale 2** besteak.

Jakina denez —honetaz ere ez naiz luzatuko— kapitalismoa nahiz sozia-

lismoaren aldeko joerek determina-tzen dute bateko nahiz besteko aber-tzaletasuna. «Beste» borroka honeta-tik jainkoa ere ez da salbatzen.

* * *

Ni **abertzale 2** bat naiz. (**Abertzale 1** izatetik **patriota** izatera, tarte mo-tza, nere ustez).

Bigarren mota honetako abertza-leok oso «insolidarioak» omen gara. Bada, egia esan, nik mila aldiz aber-kideagoak sentitzen ditut Amerike-tan eta bestetan dabilzan gerrile-roak, hemengo batzu baino. (**Batzu:** gaitzerdi).

* * *

Gertatzen dena hauxe da: gure bi-garren abertzaletasun honek sakrifi-zio handiak eskatzen dizkigula, biga-rren aberri honen erditzea biziki min-garria dela.

Eta batzuek «pake 1», «demokra-zia 1», «normalizapen 1», «biolentzia 1»...: «aberri 1» nahiago dituztela.

Guzti horretatik ondorio bat ate-ratzen dut nik, bat-eta-biak alde ba-tera utzita: **BAGARA ALA EZ GARA.**

Eta «Aberri egunean» erakutsi egi-ten dugu.

ABERRI EGUNAREN LILURAMEN ERREALISTA

Norberak daki zer sartzen duen Aberri-Eguna izenpean. Jakingarria benetan horixe: arraza, etnia, hizkuntza, abenturismoa, folklorea... Auskalo zer aterako litzatekeen!

Neure aldetik, hiru Aberri-Egun mota aipatu nahi nituzke, gainez gain bada ere. Ez neure kaskotik ateratakoak, baina neure modura ikusitako hiru Aberri-Egun historiko.

A. 1960ko hamarkadako Gasteizko Aberri-Eguna. Euskal Herrian 1968. urteak egindako aldaketa koalitatiboaren aurrekoa. 1968. urte hori, hain zuzen ere, gure lehen «salbuespen-Legea»ren urtea izan zen, bere ondorio guztiekin.

Gasteizko Aberri-Eguna ez zen bat ere goxoa izan, noski: errepresio gogorreko eguna izan zen. Egunean berean ez ezik, aurreko egunetan ere bai. Besperatik, esaterako, Gasteizerako bideak itxirik ziren. Jendeak, ordea, ez zuen galdu nahi Gasteizko kontzentrazioa. Nork bere zirriztuak bilatu eta aurkitu zituen. Besperatik, esaterako, Estibalitzeko eliza beterik zegoen. Handik errazago izan zitzairen Gasteiz-era sartzea Aberri Egunean, elizan gau-pasa egin ondoren.

Aberri-Egun liluragarria, gau guztian jendearen irudimena dir-dir eduki erazi zuena: zein txoko aurkituko Gasteiz-era sartzeko, zapata takoidunez ala espartinez joan poliziaren aurretik aiseago korri egiteko, jantziak azpikoz gora jarriko ote polizia despita erazteko... Aberri-sentimenduak burumuina ederki zorroztarazteko indarra zuen orduan.

Aberri-Egun liluragarria: bai egunean bertan, bai hila-bete bat aurretik, bai ondotik; bai bertara joan zirenentzat, bai etxean gelditu zirenentzat!

B. 1973ko Aberri-Eguna. Egun beltza eta tristea. Baina, Aberri-Eguna.

Hiru egun lehenago, apirilaren 19an, Ostegun Santu egunez, arratseko sei t'erdietan, bota ziguten Eustakio Mendizabal, «Txikia»; 36ko gerratearen ondoren Euskal Herriak izan dituen borrokalariarik haundienetakoa.

Arratsalde hartan, elizkizuna bukatu orduko zabaldu zen berria. Zurbildura nagusitu zen gure aurpegietan. Ba zirudien dena gainbehera zetorkigula. Tristaldi izugarria. Borrokalari haundienetakoa galtzeaz gain, laguna eta adiskidea galdu genuen. Urte askotan etxe-lagun, bizitzalagun... izana. Aste batzu lehenago gogor eta bizi-bizi ikusia. Sinetsi ezina ere ba zen hura. Baina, egia hutsa zen!

Borrokan erori zen. Bizkai aldera, Aberri Eguna prestatzera zihoala. Poliziak atzetik zebilzkiola, amorratuta bezala ibili ere, jakinik, eta eskatu geniolarik, agindu ere agindu zigun aldi batez atsedena hartuko zuela. Baina ezin bete izan zuen bere hitza. Eta hitzeko mutila zen gero! Gure borrokalari haundiaren bihotzean hitz haundiak eman zion hitz txikiari!

Aberri-Eguna, 1973ko apirilaren 22an. Itsasondon ospatu genuen, Txikiaren jaioterrian. Harmadunek hartua zeukaten herria; bat ere lotsarik ez haiek. Jendea, halaz ere, bideak eta bazterrak betean. Eritzi batetakoak eta beste-koak. Ez zen orduan erizpide-bereizketazko borrokarik abertzaleen artean.

Aberri-Eguna gogoangarria 1973koa! Borrokalari fina galdu zuen Itsasondok, eta Euskal Herriak. Bat baino gehiago sortu zuen Itsasondon, eta Euskal Herrian, galera hark.

C. 1982ko Aberri-Eguna. Ez dakit 1973koak bezala hodei beltzik ekarriko ote digun. 1960ko hamarkadako Gasteizkoaren liluramena. Oinak lurlean bizi-beharraren ondorioa. Baina, oinak ezezik, burua eta bihotza ere lurrari josiak bizi beharra ekarri ote duen!

Halatan, sudur peko ingurutxoari hesiturik bizi beharrekin, gizonarenak ere egina luke.

Agian, ordea, hainbat eratako lobelarraren errauspean bizirik dirau txingarrak, edozein momentutan su-galda bihurtzeko zai. Zer gutxiago eska liteke, gure «euskaradun» herriarenak egingo ez badu?

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

ARGIA
k/Virgen del Carmen z/g
Ramonenea behea
Donostia-12 T: 283399

IZEN-DEITURAK

helbidea

HERRIA

PROBINTZIA

**KONTU HONETATIK KOBRA EZAZUE NIRE
HARPIDE-SARIA**

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

ZENBAKIA

Sinadura:

ARGIA 3.000.000 ren bila

Dirudienez Aurrezki Kutxei ez diegu konfiantza haundiegirik eskaintzen eta oraintsu ukatu berria digute Kutxa bati eskatu genion 3.000.000ko dirukreditua.

Horren aurrean, eta beste zenbait kutxetan ere kredituak lehendik ditugularik bide bat geratu zaigu, diru hori jendartean osatzea.

Nola? 300 lagunena bila gabiltza bakoitzak, URTEBETERAKO, 10.000 pezta utzi diezazkigun. Lagun batek diru hori uzten digunean bi paper egiten ditugu, bata berak gorde dezan, dirua guri eman digunaren eta nori eskuetan jarri dionaren testigu bezala. Eta bestea guretzat, eskuetan noren dirua dugun jakiteko.

Paper horretan agertzen da: dirua nork uzten duen, zuzenbidea, telefonoa; dirua nork hartzen duen, zuzenbidea telefonoa. Zenbat diru uzten den. Horretarako ireki dugun kontu korrontearen titularra eta zenbakia. Eta azkenik hartzailearen eta emailearen izenekin, gure seilua.

Jadanik batzuk bildu ditugu. Gehiago behar ditugu.

PREST AL ZAUDE ARGIARI URTE BETERAKO

10.000 PEZTA UZTERA?

Orduan dei diezaguzu: goizetik (943) 28 33 99
arratsaldez (943) 42 52 13

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta oremenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

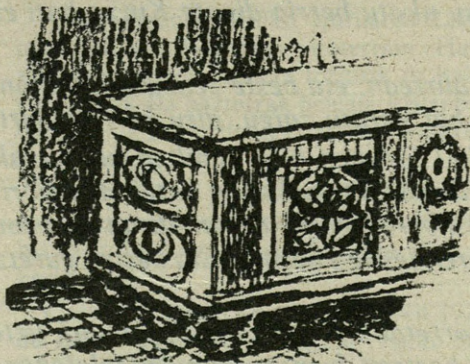
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak komitua ematen dizu baita orretaz gainera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza sailak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-erriari lagun egin bai diozu.

**ZU ERE
ONTAN
LAGUNTZAILLE
ZAITUGU**

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

ABERRI EGUNEN IDEOLOGIEZ

Hiru aldi edo fasetan bereziko ditut Aberri Aberri Egun liturgikoak, borrokazkoak, oraingo festak.

Ez dut historia egingo: aldian aldiko abertzaletasunaren espresio ideologiko eta sinboliko gisa hartuko ditut Aberri Egunak. Halere tratamendu nahiko desberdina eman beharko diet. Nahitaez labur eta eskematiko ihardun behar hemen.

I HIRU ALDI

Aberri Eguneak hartzen duten sentidoa textuinguru politikoak ematen diena izan ohi da:

1. Gerra aurrean Bazko sentido bat zutela, esango nuke: baina hau gutxiago ezagutzen da eta aparte tratatu nahi nuke.

2. Gerra ostean, aldiz, Aberri Egunen ageriki ospatzea 1964ean hasten da berriro: Gernika, Bergara, etab. Borroka giroa dago. Hain zuzen defentsiban egon den eta ofentsibara pasa den herri baten borroka giroa. Aberri Egunak geroz eta ofentsiboagoak izango dira, gogorragoak. Iku-rrin alaien margoek baino mitrailetan eta kontrolek mar-

katzen dute Aberri Eguna urteotan. Hiriak militarki okupaturik daude.

Fededunak Elizan ere gogoratuko dizu bere Aberri Eguna. Baina handik kanpora sinbologia erlijiosoak eta errezoak beren lekua zeharo galtzera doaz. Gerra ideologia bat da Aberri Eguna hartzen ari dena.

Prozesu honetan 1967 eta mugarri bezala ageri dira: 1967an PNVec Gasteizera deitu zuen, ETak Irun-Hendaiara. Honez gero abertzaletasuna es da bat, bi edo hiru baino. Bakoitzak bere ideologiaren arabera ulertuko dizu Aberri Eguna. 1968 Manzanasen hilketaren urtea da: Etxebarrietaren heriotz urtea orobat.

3. Hamar urte geroago, 1978, Franco hil da, Aberri Egunei ofizialki festa karakterea eman nahi zaie geroz eta gehiago: hirugarren aroan gaude, noski. Bestela Aberri Egunetan borroka egunak jarraitu nahi dituztenen, eta oroitzapen edo festa egun bihurtu nahi lituzketenen diferentzia dago nbarmenena ideologikoki. Aberri Egunak, beraz, ideologia franko oposatuak ditu gaur.

Gerra aurrekoa da gutxiena ezagutua eta horretan gertatuko gara ondorengoan, bukaeran gaurko egunera itzultzeko.

II BAZKOETAKO LITURGIA ABER-TZALEAK

Oker ez banago, aurten betetzen dira EHUN URTE, Sabin Arana Goirik, Bazko igande goiz batez, bere neba Luisen errebelazio abertzalea izan emen zuela Abandon, 1882an. Biak estudianteak ziren, elkarriketa luze batetan, etxeko baratzean, Luisek neba gazteagoari erakutsi zionean, «Bizkaia ez dela Espainia». Bazko igande goiza zen eta «Me sacó de las tinieblas extranjeristas» aitortzen du Sabine. Mintzaera liturgikoa da hau. Bazkoetakoa.

Errebelazio egun haren oroigarri ospatzen dira Bazko igandez Aberri Egunak.

«Bendito el día en que conocí a mi patria!», gomutatzen da Sabin. Harrez gero Aberri Egunak (lehenengo aroa) hiru elementu banaezinezko horiekin agertuko dira: Sabinen pertsona, errebelazio abertzalearen ospaketa, euskal nazionalaren iragapidea heriotzetik bizitza berritara. Baina hirurak ideia bakar batetan bil daitezke: Bazkoaren ideian. Bai «Berbizkundera», bai Sabinen pertsona, bazkoazko argitan interpretatzen dira.

Enbeita Urretxindorra

Nabarmena da bazkoazko sinbologia, Urretxindorrek lehenengo Aberri Egunerako jarri zituen bertsoetan hone-lá esaten da:

Euzkijak mendirik argi
negu ondoren... Euzkadi oro
sortu da euzko mintegi.

Bazko sinbologia. Ohizko irudiez gainera, negu/udaberri motiboa (hots, heriotze/bizkunde) eta **sol oriens**, eguzki berriarena (atzean geratu den gaua suposatu behar da), eusko lurretako bizitzaren berritzearena: Euzkadi oro mintegi. Udaberri bat Euskal Herri zaharrean.

Lizardi

Bazko liturgiak iluntasunaren eta argiaren sinbolizmoaz lanegiten du. Sinbolismo liturgiko honetaz baliatzen da Lizardi Arana Goiritaz diharduenean. Funtsean abertzaleen sentiera arrunt bat adierazten zuen.

Sabin «guri argi ematearren itzali» da, Jesukristo guri bizitza ematearren hila den bezala, gurutzean: badakigu justizia espainolak nola gurtzifikatu zuen Sabin. Gurutzibide bat izan zen haren bizitza. Gartzelak, pertsegizioa. Baina haren mezuak fruitu eman du. Gazterik hildako Sabine argitu gaitu (askatu, ebanjelizatu), ez garela espainolkume batzuk. Herri bat gara, geure nortasuna dugu, bagara norbait. Gu geu gera, ez inoren morroin. Espainolen esklaboak gara, baina ez espainolak. Sabinen argiak atera gaitu ilunpetatik, hotsegin digu askatasunera:

Aren argibidez ni jabetu
enegan bazala norbait atxilotu.

Bazter zokoan zegoen aberria (edo euskara, Lizardiren-

tzat berdintsu bait da), «ene ta asaben oarrezak botea», Sabine berbiztu digu. Iluntasuna esklaberia da, argia askatasuna. Lizardik, abertzaletasunaren bidez, aberria ezagutuz, somatu duen «berriz-jaio-poza» kantatu duenean, Bazko liturgiako beste motibo bat gogoratzen digu oraindik: bataioarena, sortze berriarena (edo, biblikoki, Itsaso Gorritik askatasun bizitzara pasa den judu herriarena). Haur bataiatu (birjaio) berriei jantzi berri xuriak jazten zaizkie: lizardik berdin kantatzen du Sabinen oroimena, «aberriz ta mintzoz gu jantziarena».

Esan beharra dago bazkoazko sinbologiaren baliapena oso zabaldurik egon dela gure artean, bai Aberriari eta bai Sabini buruz. Arestik berak tradizio hau luzatzen du:

Sabino Polikarpo
Abandoko
Kantabria zaharrari eman zenion
itxura berri bat...

Bazko liturgiako «defecta erigik inveterata renovari et por ipsum redire omnia in integrum»: eroria jaso, zaharkilatua berri, dena bere osotasunera bihurtu. Itxura berri bat ekarri dio munduari salbatoreak.

Sabini zor diogu.

Faxismoaren gau beltza

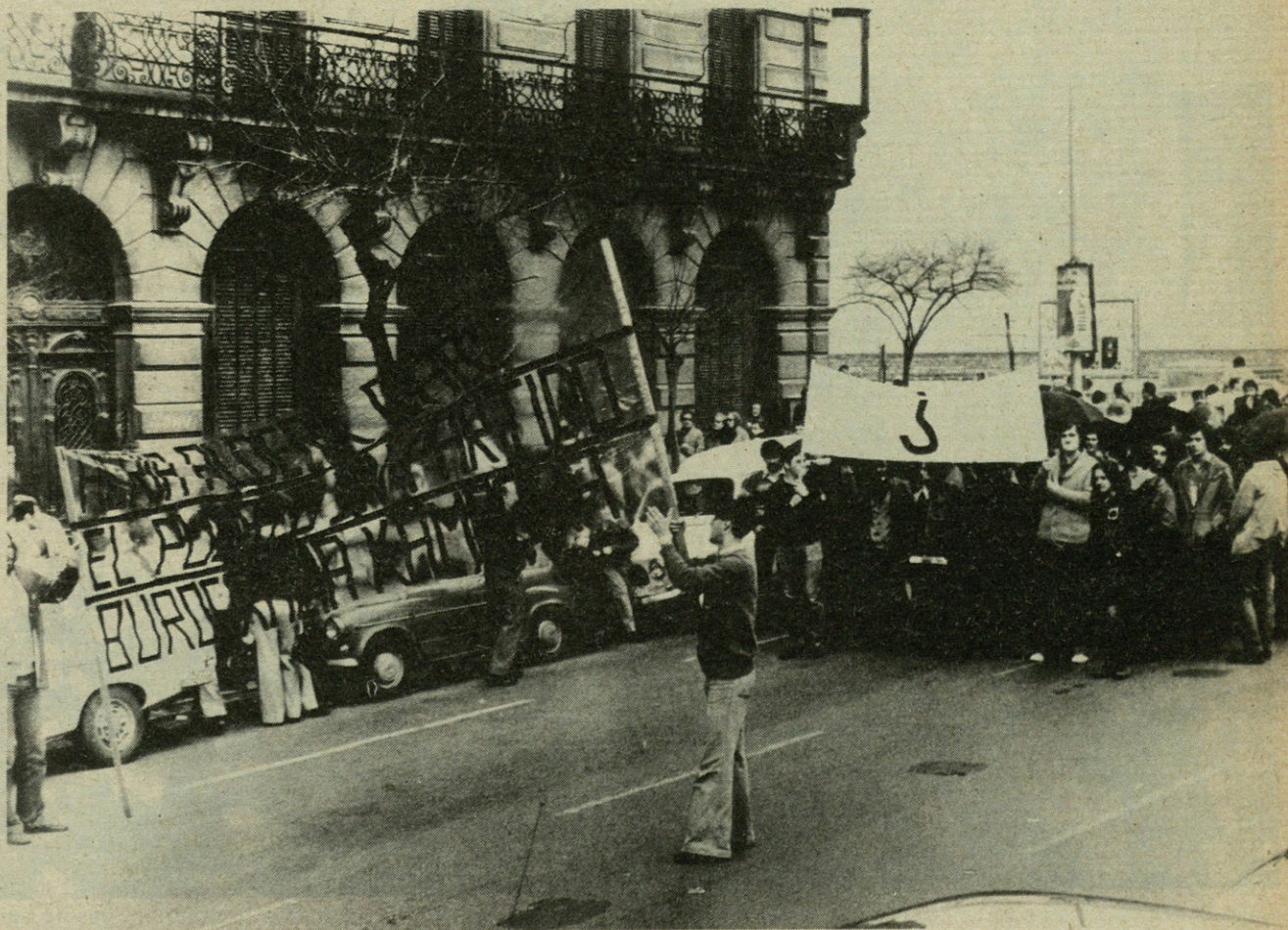
1932: Bilbo, 1933: Donostia, 1934: Gasteiz, 1935: Iruñea..., libertate errepublikanoan ospatu ziren Aberri Egunak: euforiaz beteak, geure kontzientzia berrirabazkiaren eta «Pizkundearen» liturgiak.

1937an frontean ospatu zen Aberri Eguna: bizitza berriaren argitasun ideari heriotzaren errealtate beltza lotu zitzaion, hurrengo urteetarako markatuta utziko bait zuen. Gero Aberri Egunik ez zen ageriki ospatu 1964era arte. Euskaldunentzat Bazko igandeak Aberri Egun jarraitzen zuen, baina bihotzetako isiltasunean.

Aurrera baino lehen esan beharra daukat, niretzat «Bazkoa», «liturgia» eta beste termino guzti hauek batere konotazio negatiborik ez dutela. Litekeen positiboena dute, aitzitik, izatekotan. Ez da sekula aberriaren arazoa sinbologia ederrago eta sentituago batekin ospatu edo kantatu gure artean. Benetan inpresionagarria da Euskal Herriaren historiako aldi hau eta bazkoazko sinbologian espresabide bortitz, aberatsa arukitu du bere sentimenduentzat.

Gerrarekin kanbio huandi bat sortzen da. Faxismo urte beltzotan, Bazkoa ere iluna da. Beldur isilaren, derrotaren, esperantza desesperatu baten gau itxia. Ostirala Santuarekin jositako Bazkoa. Aberri Eguna eliz barneetan ezezkutatzen da, oihuak eta irritziak otoitza eta negarra izango dira, manifestazioak bihotz barne isiletan egingo dira.

Abertzale asko urte hauetan Arantzazura igoko da. Aste Santuak sekula ez bezala irabaziko du. Festaren orde, dramaren tankera hartzen du euskal Bazkoak. Euskal Herri zanpatua Israelekin berdintzen idasi da. Baina orain Ostirale Santua biziago sentitzen da, ezen ez Bizkunde argi ditziratsua. Euskal Herria gurutzean dago.

Inork ez du hobeto espresatu, niretzat, kanbio hau Salvatore Mitxelenak baino. Haren obra osoa, batez ere **Guruzbidea**, **Euskal saminaren guruzbidea**, **Erri bat guruzbidean**, etab., baina baita **Bizi Nai** edo **Unamuno ta Abendats** ere, edo **Arantzazu euskal poema**, obra osoa funtsean, drama honen espresio da.

Urte batzuetan esperantza eduki zen oraindik (Bazko esperantza orain aliatuen garaitzapean esperantza bihurtzen da: kurioesak Mitxelenaren oharra 1943an, ik. **Idazlan Guztiak**, I, 1977, 86/87). Baina demokraten «traizioarekin» pikutara joango dira laster esperantza guztiak.

Bazko ideologia bat

Aberri Eguna, lehenengo, errebelazioa ospatzen du: euskaldunek (Sabin Arana Goirik) aberri bezala Euskadi ezagutzea. Bigarren, ezagutzearekin hasi den Bizkundera: karlistada ondorenean lur jota zegoen herriaren uste on berria eta borroka berria. Ilunpearen erdian argi bat biztu da. Zuzen ere zuzen idatzi zen lehenengo Aberri Egunaren inguruan: «Aberi-eguna, berbizkunde eguna ixan da Euskadi'rentzat».

Sabin Arana Goiri, Aberria eta Aberri Eguna, Berbizkundera, gauza beraren izen desberdinak dira. Edo elkar

osatzen eta argitzen duten osagarriak bazkoazko sinbolismo multzo batetan.

Gaurko gazte askok nekez somatuko du bazkoazko sinbolismo guzti honen indar ikaragarria (errealismo sakona barnean) eta bizitasun dramatikoa. Ongi ulertzeko, bere burua gehien-gehienbat fededun aitortzen zuen Euskal Herri hartara beharko genuke itzuli eta Bazko gaueko liturgia batetan parte hartu. Bazko gaueko liturgia zaharra alegia, misterios betea, erlijioen historiak inoiz sortu duen sinbolismo espresibuenetakoz, forma sotil austeroetan oraindik ageri-agerian eramanez esklabu eta salbazio ritoetako mundu helenikoaren seinaleak, judu herriaren askatasun doktrinarekin. Irilandarrentzat bezala, euskaldunentzat (eta eslabiar herrientzat) Bazko gaua Aberriaren Eguna bilakatu da, argiaren eta askatasaren eguna.

Gau honetan, gabardia pasaxe, Eliza osoa ilunpetan zegoen. Jendea kanpoan zegoela, gau beltzean, sua bizten zen Eliz atarian: urarekin sua bedeinkatuz argiaren liturgia hasten zen, suaren ospakizun magikoa. Kandela haundi baten argitan sartzen ziren denak Elizako ilunpetan, argi biztu bakarraren argitan «poz bitez oraintxe zeruetako aingeru taldeak», antzina-antzinako melodia gregoriano zoragarrian entzuteko: hau da gaua, Moiseri, Egiptoren menpetik ateratzean, argi egin zeniona... Eta euskaldunak Espainiaren menpetik ulertzen zuen, eta Itsaso Gorrian

aurrera zihoan askatasunaren, judu herriarekin. Ez euskaldunak bakarrik: historian zehar herri askok entzun du Bazko gauen bera askatasunaren mezu ezkutua. Argiaren gaua da. Askatasunaren utopiak sekula eduki duen espresio bortitzena.

III EUSKAL NAZIOAREN EGUNA

1. Aberri Egunez Aberri Egun, Arana Goiriren deia doa: «los bizkainos no queremos otra cosa sino que la nación española retire de nuestro territorio su dominación; para que Bizkaya sea de los bizkainos y éstos la gobiernen libremente, sin estar sometidos a más poder superior que el del Señor de todo el universo».

Lehen-lehenetik dago garbi Aberri Egunaren sentidoa: euskal nazioaren eguna da, **askatasunaren eguna** zehazkiago.

2. Hemendik behera 1978ko neure pasarte batzuk aldutuko ditut, ezer berritan sartu gabe:

«Euskal Herriaren askatasun borrokan, biraketa radikal bat eman du Arana Goirik: ordura arte foralismoan oinarritzen zen, orain nazio kontzeptuan. XIX. mendeko euskal askatasunaren borrokariak (Zumalakarregi, etab.) gehienez ere foralistak izan dira: aranaz gero «nazionalistak» gara, «abertzaleak»: alegia, gure askatasuna, noizpait Forurik edo izan genuelako ez, baino nazio ere gehiegi gel-

ditzen da oraindik: «la desgracia más grande del bizkaino es el no conocer a su Patria». Patria **ab/herri** da; **herri** hain zuzen. Ez, holako edo halako instituzioren batzuk, haien nagusia baino: herria. Eta askoz gutxiago kasta pribilegiatu, edo jauntxo, edo burges txiki ala haundiri: baina herria, eta herria bere buruaren —Euskadiren— jaun eta jabe».

3. «**Egunak**, asko daude, holakoak: Lanarena, Bakearena, Aitarena eta Amarena. Eta Aberriarena, Aberri Egunak. Holako **egun** guztiek hartu ohi dizute itxura berdintsua: sentidurik izan dezakete; edo, oso erraz, itxuragabeak bihur litezke, ideologiaren karnabak bat edo dendariaren negozio bat, ritual hutsak».

«Aberriaren egunak edo festak, Estatu guztiek dauzkate eta festa-egun ofizialak izaten dira egunok. Alegia: lehenengo, festa egunak izaten dira: guk, ordea, ez daukagu batere arrazoirik, gure Aberri Eguna festa bihurtarazteko. Gure Aberria borrokan dabil eta Aberri Eguna ez da borrokan parte besterik. Bigarren, ofizialak izaten dira festaok. Hortik etor daiteke beste arrisku bat Aberri Egunarentzat: Botereak, eta borroka abertzalea «asimilatu» nahi dezan edozein Boterek (Alderdi, etab.), Aberri Eguna ofizialdu besterik ez bait du nahiko. Orduan Aberri Eguna botereak antolatzen duen festa bat besterik ez litzateke izango. Erromeria haundi bat, kito» (1978).

Joxe Azurmendi

Aberri-egunaren aurrean

HISTORIATXO BAT

HIRU KAPITULUTAN

El Ayuntamiento de mi presidencia en sesión celebrada en el día de ayer, acordó reponerle en el cargo de Maquinista de la Central de Arzabal de esta localidad que venía Vd. desempeñando en este Municipio, pero sancionándole con la pena de OCHO MESES A MEDIO SUELDO del que disfrutaba, por haber sido simpatizante nacionalista hasta el principio del movimiento nacional salvador de nuestra Patria.

Lo que le participo a fines oportunos.

Viva España

Dios guarde a Vd. muchos años.

Deva 16 de enero de 1937

El Alcalde

Sr. Don Gumersindo Andonegui

Gumersindo Andonegi, Debatarra, es da aurten Aberri-eguna ospatzen izango. Lehengo abuztuan hil zen.

Adierabikoa da Aberri-eguneko ospakizuna, beste horrelako ospakizun politiko bezala. Batzurentzat itxurak egiteko eta norberaren kontzientzia txarra lasaitzeko egun egokia da; areago: norberaren kontzientzia txarra lasaitzeko egun egokia da; areago: norberaren benetako pentsabidea eta jokabidea izkutatzeko eta interesak zaintzeko baliozkoa da Aberri-eguna. Horientzat Gora Euskadi-tik Viva España-ra pasatzea oihu bat aldatzea besterik ez, oihu-eguna besterik ez bait da Aberri-eguna. Beste batzurentzat, berriz, beren barne-barneko pentsabidearen eta jokabidearen agergarri eta beren eguneroko lanaren eta ekintzaren euskarri da Aberri-eguna; areago: beren leialtasun ideologiko eta politikoaren adierazle bezala hartzen dute.

Historia txiki baten bidez azalduko ditugu bi jokabideok. Hiru kapitulutan banatzen da.

1. kapitulua: Sukarrietara eta Gernikara, ikurrin eta guzti

1921. Bazko-eguna zen. Debako hemeretzi gazte Sukarrietara abiatu

ziren, oinez. Aurrenik Arana-Goiren hilboia bisitatu zuten; eta handik Gernikara beren Aberri-eguna espaztera. Gernikako harizpean egin zuten argazkia, ikurrin, makila, dultzaina, danboril eta guzti.

Hemeretzi lagunen artean zeuden Gumersindo Andonegi eta geroago Debako alkatea izango zena ere. Argazkian biak ondoan daude, eskuinean: Gumersindo zutik, beste exeritatu. Gumersindok 27 urte zituen orduan.

2. kapitulua: Langile eta alargun

1935. Alargun gelditu zen Gumersindo. Berrogei urte zituen orduan, zazpi seme-alaba, eta txikiena 3 egunekoa.

Bizitza osoan bere lanetik bizi izan zen gizona: Europako lehen gerra garaian Frantzian, ikazkin; gero Debako untxiolan; okin bezala ere bai; aguaziltzan ere bai. Eta urte luzetan Debako udaletxeko enplegatua izan zen, bereziki Hartzabal-eko argindar-etxeko mekinista. Hementxe egiten zuen lana, Gerra zibila hasi zenean.

3. kapitulua: Alkate berria, eta Viva España

1937. Zazpi seme-alaba ditu Gu-

mersindok: zaharrenak hamasei urte; txikienak urte t'erdi. Eta Gipuzkoa etsaien eskuetan erortzen da; Deba ere bai. Eta hemen alkate berria ezarri eta zaharra hil egiten dute. Ikurrin eta guzti, Sukarrietara eta Gernikara joan zen Gumersindoren «lagun» hura da alkate berria.

Eta alkateak gutuntxo bat bidaltzen dio zazpi ume dituen Gumersindoren alargunari, berekin hamasei urte lehenago Sukarrieta eta Gernikara «Aberri-egunez» joan zenari, «simpatizante nacionalista hasta el principio del movimiento nacional salvador de nuestra Patria» izan omen denari. Alkate berriak garaiz aldatua zuen nonbait bere oihua, eta Gora Euskarilren ordezkari Viva España! ikasiz zuen.

Gernikako «Aberri-egun» hartatik hirurogeitabat urte geroago, Gumersindo Andonegi ezingo da aurten Aberri-eguneko ospakizunean egon.

Baina, lehengo abuztuan, hileta-koan, urte hartan Gernikan izandako beste lagun batek eraman zuen lo-rezko-korua, Debako EAJk eskainia. Hemeretzi lagun haietatik hau bakarrik gelditzen da bizirik. Berau da, oraindik ere, lagun batzuren leialtasunaren eta beste batzuren desleialtasunaren testigu.

*Izan ala ez izan
hauxe da kontua
Hamlet*

ESISTITZEN EZ ZEN HERRI BATEN KRONIKA

Esistitzen ere ez den Herri batean jaioa naiz. Eta horrela, bizitzan zehar, bere ez izatea dekretatu zuten genozida berek hutsaren truke detenitu, torturatu edo fusilatu dezaten arriskupean bizi da seme bakoitza.

«Heriotz zigorpean herri honen nortasunean, batasunean edo independentzian amets egitea debekatzen da». Aduana eta kartzeletako ateetan, halaber mugako poste eta paredoietan ezarritako bando batek hola dio. Eta zinez, hilez gero jadanik ez izan eta ez ezer. Hilerrira era diskreto batean eraman behar den zerraldo definitibo bihurtzen da. Horrela, infante hilen aldeko dantza isilak toleratu besterik ez dituzte egiten, ez izatera kondenatua dagoen herri honetako agintari funerarioek.

Herri honetako biztanleek ere, esistitzen ere ez den lurralde baten antza har dezan nahikoa egin dutela aitortu beharra dago. Euskara lehenik, giroaren erromanizapenetik apartatuz, Herri sinistezin batek edo behintzat inguruko arauetatik hainbeste bereizten den batek baizik ezin zezakeela mintzatu, irudipen hori sortarazi du hizkuntza estrabagante honek, ezin zuela iraun abstraktoaren eta gali-matiasen artean ez bazen.

Bestalde, lehendik bere mendiek geografian zehar difuminatua zegoen herri honetako semeek, natural ezarri dien lausoa itxiagotzeko egin ahalak egin dituzte, haustura politiko deliberatu batez edo inbasorearen aurrean hutsune estrategikoa sortzearen taktika erabiliz.

Separatismoa, esistitzeko modu baten babes efikaza, jarrerara instintibo izatera iritsi zen. Horrela, Herri hau ez zen sekula bere lurraldeak hedatzen edo auzoko herriak bereganatzen saiatu. Alderantziz, konkistak zetozkionean, bai heredentziaz edo gerlaz, beregandik azkar kentzen ahalegintzen zen. (Nafarroako erregek Gaztela eta Aragoi bere koroetik berezi zituen, bi konkista horiekin bi erresuma independente egiteko, zeintzuen bateraketa geroago tamalgarri gertatuko bait zen).

Esistentzialismo politiko baten bilaketak, herri hau azkenean benetako ideologia anarkista baten prefigurara eraman du. Hola, bere senak eragindako indibidualismoaren bultzadaz, dozenardi bat izaki foral sortu ziren eskrupulosoki bereziak eta elkarren arteko lotura instituzionalik gabe: errepublika ia burujabe txiken federazioak, denak berdin soberania naturalaren sinbolo den haritzaren azpian. Burujabetza horren izenean, errepublika txiki bakoitzeko ordezkariak bere elizaurrera itzuli behar zuen, ze boto eman behar zuen bera bialdu zutenei galdetzeraz.

Gainera, biszeralki autonomoak diren komunitate txiki horiek, hein haundi batean mendietan sakabanatuak dauden baserriz daude osatuak. Famili separatismo supremo bat gainjartzen zaio separatismo lokalari, erakunde foralak sezesio instituzional horren errespeto erabatekoan oinarrituak daudelarik.

Jakina, katean lotutako inter-erreakzio laberinto izugarri honetan galdu egiten zen atzerritarra, inbroglia partikula-

rista horrek irrealasuna hesitzen zuela pentsatzera iritsiz. Hainbeste defentsa zeuzkan eraikiak Herri honek BES-TEEN «infernu sartrianotik» bere burua aske ikusteko, non ametsetan baizik ez zela esistitzen irudipena sortzen bait zuen. Eta ziurrenik hori zen funtsean nahi zuena, kontutan hartuaz bere begietara, Herriaren integritatean bere inbisibilitatean oinarritua zegoela.

Herri honen zoriona idurizko bere inesistentzian zetzan, hori izan bait zen mendeetan zehar bere izate askearen garantiarik ziurrena. Auzoek benetan deskubritu eta orduan beretaz arduratzea erabaki zuten egunean jaio ziren Herri honen ezbehar guztiak. Arduratu okupatuaz, noski.

Aurkikunde tamalgarri horrez geroztik, gure deskubridorrek, gure okupatzaile bihurturik, etengabe esan eta errepikatu digute beren hitzaldi eta dekretuetan: «No os ocupéis de nada. Vamos a ocuparnos de todo».

—«Ez, milesker! erantzuten genuen. «Guhauk ardura gaitzke geure buruez».

—Ezta pentsatu ere! Frantses moduko soinekoak ematen dizkizuegu, gonakontxa kastellanoak, Eskorialean be-deinkatutako ogia eta «una e indivisible» kremazko tarta.

—Ez, eskerrik asko! Ezer ez,... ezer ez...

—Ederki. Gure erregaliei esker txarra egiten diezunez ge-roz, hemen datozkizue beste batzuk!

Eta gure okupatzaileak kolpeka hasi zitzaizkigun. Eta kolpe horiek, denboraren eta pozoinduak ziruditen errega-

liak sekula hartu nahi ezaren poderioz, tiro eta kañonazo bihurtu ziren... Honela iritsi dira gure okupatzaileak gu hiltzera. Izan nahi genuelako besterik ez.

Antzinako ilunpe tutelaretik aterata, suari aurpegi eman behar izan dugu. Ipar eta hegoaldeetik su egitera jarri bait dira herri honen, bere hizkuntzaren, bere erakundeen, bere semealaba eta bere zibilizazioaren kontra. Eta jakina, gu ere su egiten hasi gara.

Eta su horretan, bi aldetako arnasez bizitu su horretan, forjatuko da Herri hau. Altzairu brutoa, kolpatzearen poderioz, lamina sendo eta zorrotz bihurtzen den bezala, era berean zorrotzuko eta gogortuko da herri hau borroka harmatuaren sutan.

Gehiago jo zuten Espartero, Martínez Campos, Primo de Rivera, Franco eta bere ikasle bikorniodunek, irmoago, solidoago eta azken finean ESISTENTEAGO eginen dute. Jeneral babo baina probidentzialeak izango dira altzairu blindatuzko separatismoaren burdingile. Eta hori izanen da bihar Independentziaren ateak zabalduko dizkiguna.

Hola egiztatuko dira esaera herrikoiak, zeintzuek aldarikatzea bait dute zenbat eta Herri hau inesistente gehiago dekretatu orduan eta gehiago dela, eta errebelioaren kan-paiek gizaldi bakoitzari bere etorkizunaren anjelusa ohar-tarazten diotela: Herri harmatua inoiz ez zanpatua! Alle-luia!

MARC LEGASSE

EUSKAL KULTURA, EUSKARA ETA APURTURA

70. urtearen inguruan interes handia agertu zen euskal kulturaren indarberritzeaz, birsorkundez. Ilusio handia zegoen, itxuraz behintzat, Franco hiltzen zenerako.

Franco hil zen. Denborarekin, Euskal Herrian bizi ziren batzu boterearen parte txiki baten jabe egin ziren, nolabait batzuren esperantzak handia gotuz. Pertsona haiek euskara defendituko eta indartuko zutela uste genuen, neurri batez, horrela gure burukarako laguntza berria etorriko zela.

Bai zera! Nola izan ginen horren inozoak? Ez ote ginen konturatzen, burrukarako nahirik ez zuten pertsonengan ezin zitekeela kultur burrukarako laguntza handirik espero? Berandubada ere, ea noizpait konturatzen garen!

Euskal kultura erdaraz?

Gasteizen dagoen Jaurlaritzak Hezkuntzarako eta Kulturarako dituen sailburuek, behin eta berriro errepikatzen digute, erdaraz ere egin daitekeela euskal kultura. Bapo! Dirudienez, ez dituzte erdal intelektualak haserre-tu nahi eta berorik pozik eta lasai uzteko hitz egiten dute. Euskaraz lan egin nahi dugun eta lan egiten dugun

beste horik (intelektual izenik ez baitugu merezi), hor konpon! Horik ez dira lasaitu behar, horik ez dira poztu behar.

Ba, Gasteizen ere enteria daitezen, altu esango dugu, horrelako euskal kulturarik ez dugula nahi eta, zer esanik ez, hori ez dela gure helburua.

Gure ustez, euskal kultura **euskaraz** egiten da eta **euskaraz** soilik egin daiteke. Erdaraz egiten dena erdal kulturara da. Horrelako sinplea, egia biribil gehienak legez. Ba dakit esango dizuela, eritzi hori erradikalismo eta itsukeriaren fruitua dela, hainbat aldiz entzun baitizuet lelokeria berbera.

Bai! eritzi erradikala da, baina, hau ere gehitu behar da, erradikalak izateaz beste erremediorik ez dugu; bestela, gureak, egin du.

Itsukeriari dagokionez, arazoa argi eta abandonismorik gabe ikusten dutenen bidea, hauxe dela esango dizuet. Gure herrian, nortasuna sendotzeko eta berjabetasuna lortzeko bidean, era desberdinetako burrukak gertatzen ari dira batera, guztiak beharrezkoak gainera. Horien artean, ez pentsa, hizkuntz burruka bigunenetarikoa denik. Alderantziz, nire eritzia guztiz bestelakoa da: burruka horietan, hizkuntz ar-

loko burruka luzeenetarikoa eta gogorrenetarikoa izango da, segur asko.

Hil ala biziko burruka?

Erdaraz lan egiten dutenen pena ez ote dugun? Tira, tira! Ba dakigu erdarara oso aspaldidanik sartua dela gure Herrian. Baina kontuz! **Kanpotik sartua eta inposatua**. Gauzak argi; nahiz eta gero erdara hori enplegatu izan dutenak Euskal Herriko semeak izan.

Erdarazko testuek (espainol zein frantsesezkoak esan gura dut) ba dute lurreremu zabala beren zabalkuntzarako. Zertan demontre utzi behar diegu hemen ere nagusi izaten eta etxeko bezala hedatzen? Heda daitezela, baina gure laguntzarik gabe eta **arrotz** dirrela argi esanik. Hala Euskal Herriko gaietaz txineraz idatz daitezkeen gauzak edo hemen jaiotakoek alemenez idazten dituzten gauzak ere geuk potentziatu behar ote ditugu?

Euskaldunok, ordea, ez dugu geureaz kanpoko beste lurreremurik. Hemen bizi ala bertan hil. Eta niretzat, aukera garbi dago.

Salatu egin behar ditugu gogor, erdaraz idazten edo idatzi duten idazle batzu euskal idazle izenaz hornitzeko batzuk darabilten jokoa. Gure hiz-

kuntzaz —hori da gure neurria— erdal idazlek dira. Eta ez Pio Barojarik ez ingururuik, literatura unibertsalaren ikuspegitik idazle handiak diren arren; baina *erdal idazleak*. Beste gauza bat da, Euskal Herrian jaiotako edo bertan bizi diren idazle intresgarriak direla esatea. Baina euskal idazletik ez daukate ezer.

Hiletaz hitz egin ondoren, bizi direnetaz ere ba da zer esanik. Batetik beti erdaraz idatzi dutenek daude. Tira! Beti linea berean doaz eta alde horretatik ez dago zer esanik. Zertan errebindikatu behar ditugu euskal idazle bezala edo idazle euskaldun bezala, hori egia ez bada? Aukera dute beren hizkuntzan idazteko eta guk ere aukera dugu erdal idazletzat hartzeko. Horrek ez du kentzen, horietariko batzuk gure kulturari mesede egin ahal izatea; baina ez dira euskal idazleak. Zer egingo diegu, ba?

Bestetik, euskal idazle izanagatik erdaraz ere idazten dutenak daude, edo are txarragoa dena, azkenengoz gero eta gehiago erdaraz idazten dutenak. Hauk lortuko dutena argi dago: besteak euskaldundu ez eta berak beren buruak erdaldundu. Ezetz! Alferrik zabilatzatela, gure birpizkundea gugandik etorriko dela eta eta ez

besteregandik! Gauza bat da besteengandik ikastea —eta hori oso ondo dago— eta beste bat besteentzako lan egitea, besteentzako produzitzea. Eta horixe da, talde honetakoak egiten ari direna.

Prozesu luzea eta apertura

Lehenago ere esan dut, hizkuntz burruka luzea izango dela; gogorra gainera. Inork ez daki zenbat urtetakoa. Laburragoa izatea nahi badugu, ba dakigu zer egin behar dugun: lan, lan eta lan. Baina EUSKARAZ; bestela alferrik gabiltza. Inteligenteki salbatu behar da, noski, baina batez ere praktikan, kultura egiterakoan euskara tresna gisa erabiliz. Jarrera berria nagusitu behar da horretarako; hemen ere beharrezkoa dugu apertura.

Erreformismoez eta erdaldunei problemak ez sortuz, ez dugu euskara salbatuko. Erdaldunen «eskubideen» (sic) beldur diren jarrerak nora eramaten gaituzten ikusten ari gara. Adibideak hor daude: Eskoletan eta ikastoletan euskarari buruz dagoen abandonismoa, euskal aldizkarien egoera, HABEren historia harrigarria,...

Euskararekiko helburu garbiak eduki behar ditugu, gidari bezala Euskal

Herriaren berreuskalduntze osoa dugularik. Euskara eta erdara batera eta bakean bizi daitezkeela pentsatzea, hori bai dela gauza ezina. Ezetz eta ezetz!! Hori ez dela inoiz eta inon gertatu. Gauzak garbi eta txokolatea lodi!

Beste gauza bat da, helburu hori lortuko bada ere, oso luzetara eta nekez lortuko dela jakitea, eta bitartean elkarrekin bizi beharko dugula, euskaldun osoak eta oraindik euskara ez dakiten Euskal Herriko hiritarrak. Baina hitz egiten hasteko, hauek euskara ikasi beharko dute.

Ba dakigu, halaber, adin batetatik gainekoekin arazoa ez dela konponterraza. Bai, ordea, eskola mailan. Eta hor, beldurraren beldurrez ez dira auzartzen euskara erdiko atetik sartzen, erdara goitik behera sartzeko lotsarik ez duten arren. Eta telebista? eta abar? Arazoa helburu argirik ez edukitzean eta benetako apertura ez egitea datza. Errebisionismoa eta erreformismoa ala apertura eta iraultza? Hor dago koxka.

Guk geuk geure aukera egina dugu: Euskal Herrian euskaraz!

Ez etsi!

J. r. Etxebarria

IPAR ALDEKO IDAZZLEAK GAUR

Poesia eta antzerkia dira arrakasta gehienik duten sailak, bai populuan, bai idazleen artean: beraz gehienik landu ditugunak dirateke.

Poesia bertsularitzatik berezten ari dugu gero eta gehiago. Ahomihizko literaturari loturik egon dira luzaz bertsu-paperak. Gaur nagusitzen dira forma internazionalak: dela klasiko eta kultoak (balada, sonetoa) dela bertsu librea.

Bizi berri bat hartzen du bere alde-tik bertsularitzak. Hortik hasiko gara, gure ahozko literatura zahar eta beti estimatutik beraz.

I - BERTSULARIAK

1) Atzokoak:

ETXAHUN-IRURI (aho-mihiz baino hobe kantore idazle bezela, airea edo doinua barne), XALBADOR (aho-mihiz bezain ona bertsu-paperetan), MATTIN (zirtolari oso atsegin), ZUBIKOA, ERREXIL (azken bi hauek hego aldetik etorriak).

2) Gaurkoak:

XANPUN, EZPONDA, MENDIBOURE, ALKAT, ARROSSAGARAY, Michel XALBADOR, LAKA.

II POESIAN

1) Atzokoak:

OXOBY (guztiz alegietan), Jon MIRANDE (idazle maixua, ziberotarrez ala batuan), ETXAHUN-IRURI, XALBADOR zena, LABEGUERIE (kantu berriaren sorzale Nemesio Etxaniz-en ondotik, orojinalitate handikoa baina urria).

2) Gaurkoak:

Aita IRATZEDER-DIHARCE (herri mina eta mistika), Aita ERDOZAINZI-ETCHART (herri mina eta borroka): bi maixu. DUNY-PE-

TRE, Garaztar jubilatua, Villon-en balada euskaraz xertatu digu oso poliki (herri borrokaz). Junes CASENAVE-HARIGILE, Hazparneko SAINT-ESTEBEN anaiak, LANDART: talendu finekoak.

Gaioti datozkigun gazte berrizaleak, existentzialismo eta surrealismo aberats: Itxaro BORDA, Ion CASENAVE, Henriette AIRE, Auxtin ZAMORA, Ladiz ARROS-SAGARAY...

Kantarietan Manex PAGOLA, Beñat SARASOLA, Eñaut ETCHAMENDY, Roger IDIART poetatzat eman daitezke duda izpirik gabe.

III - ANTZERKIA

1) Euskal antzerki serioa, Pierre LARZABAL-ek eta MONZON-ek sortu dute ipar aldean, eta LANDART-ek arras gaurkotu.

2) Xiberoko pastoral berritu dute ETXAHUN-IRURI'k («süjetak» Euskal Herrian hartuz) eta Junes CASENAVE-HARIGILE'k (populua antzerkiaren «süjet» eginez).

IV NOBELA ETA IPULA

Eleberri guti da idatzi hemen J. B. Elissamburu Saratarraren Piarres Adame-z geroztik.

1) **Salbuespen bat:** Txomin PEILLEN, Pariseko Xiberotarra. Bederatzi liburu idatziak ditu, baina guti dira publikatu, hori baita euskal idazlearen drama. Aspalddanik batuan idazten du gehien bat (batua ofizialki sortu baino lehen, hortan hasia zen Peillen). Baina gipuzkeraz, lapurtarrez eta ziberotarrez ere ari da. Gaurko idazle ugarienetarik dugu. Ion Echaide, Txillardegia eta Jose Azurmendiren erronkan, hots arras lehen mailan.

2) **Bestalde:** nobela bat idatzirik badu Eñaut ETCHEMENDY-k,

«Azken elurra».

Bi nobela labur publikatu ditu Ion CASENAVE poeta gazteak: bata Mattin LARZABAL-ekin. (1981-eko Azkue sarian, aipamen berrezi bat irabazia du poesian). Bat publikatzeko badu Manex ERDOZAINZI-ETCHART'ek.

Iruña saria berriki merezitu du Zipi ARBELBIDE apezak, izen goitik BIZKAIXIPI-k, jendartean bildutako ipui sorta batekin.

V - ENTSAIOAN

1) **Apezetan:** Etienne SALABERRY (1981-ean hila), Piarres LAFITTE, Pierre NARBAITZ, J. B. ETCHEVERRY, E. LARRE...

2) **Laikoetan:** J. B. ETCHARREN-LOHIGORRI Garaztar erakaslea, Daniel LANDART (Aihen ahula).

VI - KAZETARITZAN

Etienne SALABERRY zena, P. LAFITTE, J. HIRIART-URRUTY bikario jenerala, Emile LARRE, P. LARZABAL apezak... J. B. DIRASSAR Hazpandarra (astero Herrian ari zaigu, J.B.D. siglaz), Gexan LANTZIRI, Beñat OYARZABAL, Peio BELLECAVE (hiru hauek bulta hontan ixilik), Jean HARTSCHELHAR...

VII - LITERATUR KRITIKAN

HARITSCHELHAR, LAFITTE

VIII - HAUR LITERATURAN

MALHARRIN, MINABERRY, PILOT andereak, ikastoletan ongi balia daitezkeenak.

Hara gaur ipar aldeko idazle nabarmenenak. Ez gara guti. Ahazten ditudanek otoi barka diezadatel.

J. L. DAVANT

BIZKAIERAREN EUSKALKIAK

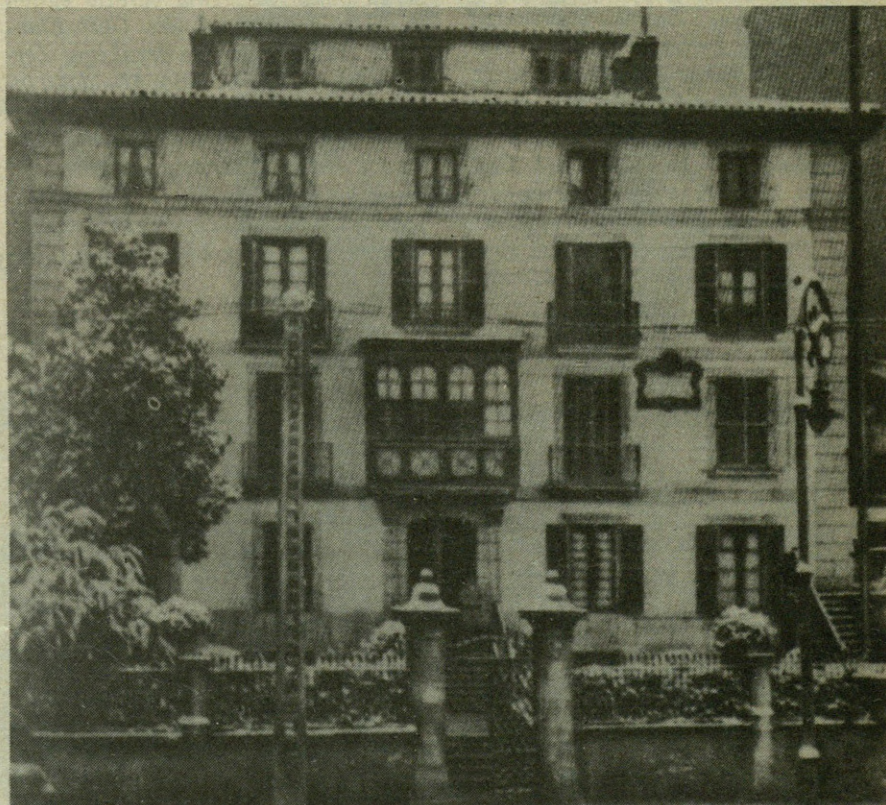
Euskalki guztietan zabalena bizkaiera dela esan beharrik ez dago. Euskaraz egiten dutenatarik ia bitatik batek bizkaieraz egiten du. Egunen batez gure amets nagusia (Euskal Herria osoki berreuskalduntzea) egia gerta baledi berriz, bitatik bat baino gehiago bizkaieraren eremuan egokituko da, hori ikustea ez da erreza izango baina:

Bizkaiera ugariena eta zabalena izanik, bere barruan baditu alde haundiak. Demagun bizkaiera bakarrik dugula, alegia, euskara bizkaiera bakarrik dela. Orduan ere euskalkiak badi-rela esateko nahiko arrazoi genuke. Bizkaieraren barruko euskalkiak hain zuzen. Nola banaturik dago bizkaiera? Nola eta non dira, nolabait esteko, «bizkaieraren euskalkiak»? Horixe adieraztera goaz.

Has gaitzen Gipuzkoako probintziatik. Gatzagatik Bergararaino dugu lehen eremua. Hor sartzen dira Eskoriatza, Aretxabaleta, Arrasate, Elgeta, Aramaioko herri guztiak, Oinati Antzuola eta beste zenbait herri txiki. Osintxu ere agian eremu honetan sar daiteke.

Beherantz etorri Eibar aldea dugu. Sorluze, Eibar bera, Elgoibar, Altzola eta Mendaro, eta inguruko zenbait herri txiki. Elgoibartik aurrerantz, gipuzkera ere asko sartzen da, Mendaro mugan delarik. Hortik aurrera gipuzkera hutsa dela esan daiteke. Eremu honetan Eibarrek eta Sorluzek batan haundiagoa egiten dute elkarrekin.

Elgetatik Bizkaira sarturik, Durangaldea dugu; Elorrio, Atxondo, Abadiño, Zaldibar, Berriz, Garai, Durango, Izurtzea, Mañari, Oirreta eta Zorno-

tza edo Amorebieta. Oiztik Anbotora bitarte guztia. Hemen Ermua eta Mallabia geratzen dira, Durangaldean ala Lea-Artibain sartu ez dakidala. Agian Lea-Artibain hobeto. Ermua Eibarrekin ere lotu liteke, baina hizkuntzaz Mallabirekin eta hortik gorakoekin zerikusi gehiago zuela dirudi, gaur ia Eibarrekin bat egina badago ere.

Lea-Artibai, beraz, Mallabitik hasi eta Bolibar, Aginaba, Barinaga, Etxebarria, Markina, Berriatu eta beste

zenbait herri txiki Artibai aldetik eta Leatik Munitibar, Aulestia, Gizaburuaga, Amoroto, Mendexa eta Ispazter.

Azken hau beharbada hurrengo eremuan hobeto legoke, Busturialdean edo Gernikaldean alegia. Itsas alderantz dauden herri hauekin beharbada eremu berezia egin beharko genuke (Ispazter, Bedaru, Ea, Natxitu, Ibarangelu, Akorda eta abar), baina eremu txikiegia izanik, Gernikaldean sartzen dugu. Eremu zabal honetan badi-

ra hainbat herri. Itsas aldetik aipatu ditugunetatik etorritz, Kanale, Arteaga, Ereño, Gabika, Nabarniz, Arratzu, Kortezubi, Gernika, Foru, Busturi, Errigoiti, Muxika, Lumo, Ajangiz, Meata, Albiz, Ajuria, Ibarruri, Gorozika eta barka baten bat ahaztu bazait.

Goazen orain Mungialdera. Hemen ere beste herri pila bat: Fika, Gamiz, Morga (hau agian Gernikaldean hobeto), Olabarri, Gainko, Fruiz, Arrieta, Mungia, Laukariz, Larrauri, Meñaka, Gatika, Laukiz, Jatabe eta agian Udulitzeraino.

Txoriherri dugu beste bat Larrabetzutik hasi eta Lezama, Zamudio, Derio, Loiu, Sondika, Leioa, Getxo, Berango eta agian Sopelaraino hartzen duena. Hemen ere Sopela, Berango, Udulitz, Lemoiz, Barrika, Armintza eta abarrekin beharbada eremu desberdina egin behar genuke. Baina ez gabiltza matematika zehatzak egiten ere eta zalantzak beude hor.

Arratialdera etorririk, honek Galdakaotik hasi eta Arratia guztia hartzen du: Bedia, Lemoa, Igorre, Arantzazu, Dima, Artea, Areatza eta Zea-nuri. Gero Zeberiotik Ugao (Mirava-

lles), Arrigorriaga, Zaratamo, Zollo, Arrankudiaga, Basauri eta abar. Azken inguru honetan euskara ia galdua da eta ez dago han hemen sartu ezinik ibili beharrik. Hortik aurrera Bilbo eta Bilbotik aurrera badakizue euskara askorik ez duzuela entzungo. Eta Bilbo bera? Bilbon badira hirurogeiren bat mila euskaldun. Hauek zein eremutakoak dira? Segun zein eremutatik etorriak edo etorrien ondorengoak diren.

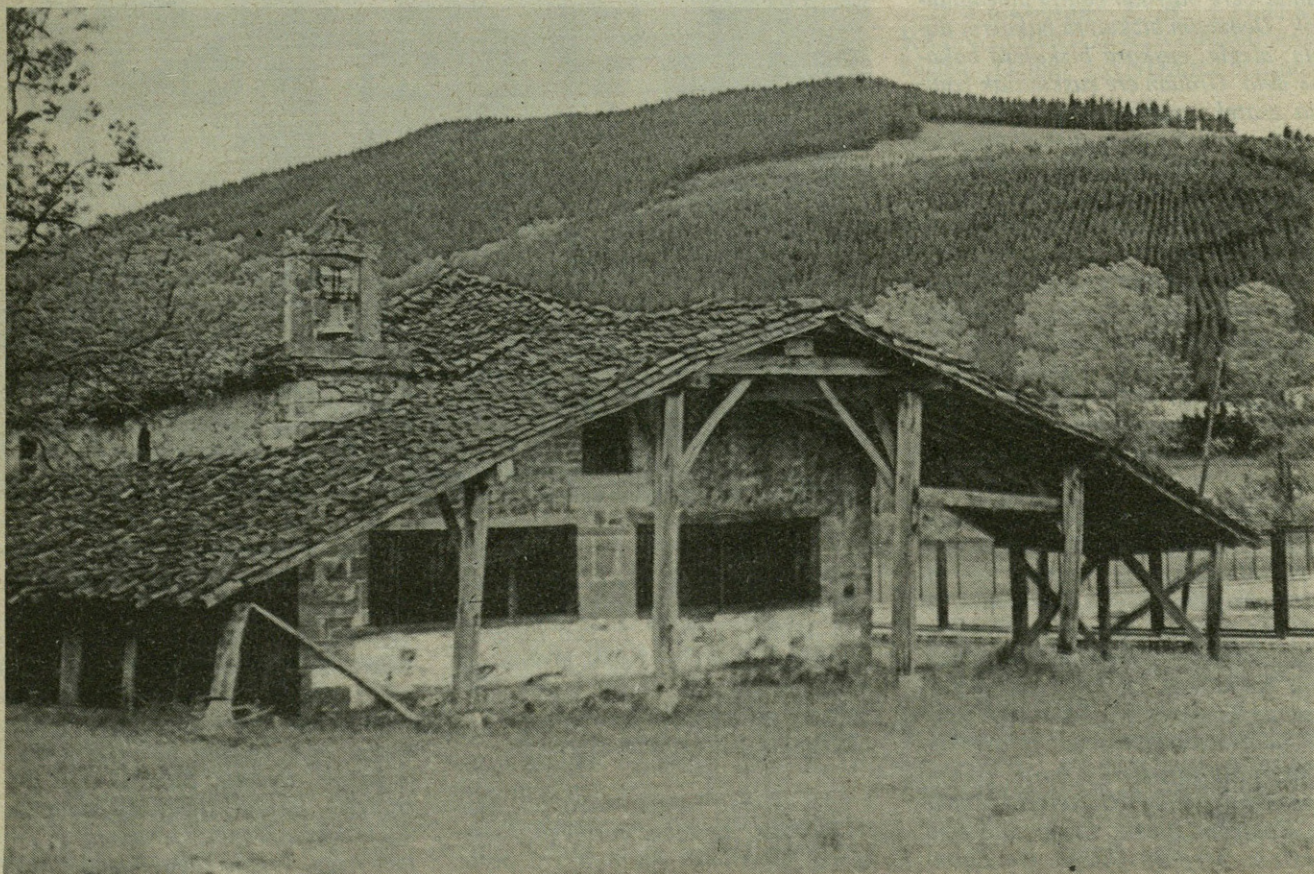
Azkenez itsasaldea dugu. Baina ez uste hau eremu bakarra denik. Gipuzkoaldetik hasirik, Mutriku dugu mugan, bizkaiera eta gipuzkera nahasirik dituela. Gero Ondarru dator. Honek berak bakarrik eremu berezia egiten du. Berdin Lekeitiok ere. Gero Elantxobe ere berezitzat jo dezakegu. Zertan esanik ere ez Bermio, Mundaka inguruan duela. Bakio beharbada Mungialdean hobeto legoke. Azkenez, Gaminiz, Armintza, Sopela, eta horiek lehen esaniko dudak ditugu. Beraz, itsasoan gutxienez lau eremu garbi ditugu: Ondarru, Lekeitio, Elantxobe eta Bermio.

Azkenez, Otxandiotik Arabaldera, beste eremu bat genuke. Otxandio euskalduna da. Hortik aurrera Ubidean eta Legution euskaldunen batzuk gertatzen badira ere, ia galdua dela esan liteke. Arabako Bizkaieraren eremua nahiko gorri dago.

Kontuak jorik, hamabi eremu berezi ditugu bizkaieraren barruan. Hauen barruan batzuk elkarren senideago dira, jakina. Gipuzkoako Leniz aldea eta Eibar aldea batean bil litezke, diferentzia haundi samarrak badira ere. Bizkaian Durangaldea, Lea-Artibai eta Gernikaldea ere batu litezke. Arratieran Txoriherri sar liteke. Mungialdea ere bai, nahiz eta honek Gernikaldearekin beharbada kideago izan. Azkenez itsas ertzeakoak beren bakartasunean utzi beharra dago.

Bizkaieraren barruan diferentzia handiak dira. Bermiotik Bergarara, Ondarrutik Arratiara edo Otxandiotik Lekeitiara alde nabarmenak daude. Bizkaieraz beste euskalkirik ez balitz, dudarik gabe euskalki desberdinak direla esateko moduan.

AMURIZA

EUSKALDUNTZEKO - ALFABETATZEKO ARGIA TRESNA EGOKIA

Zenbat belaunaldi ez da euskaldundu eta
alfabetatu ARGIArekin?
Zein izan da ta ez ARGIA euskaldun
gehienon asteroko eskola

EUSKAL HERRIAN ARGIA ZABALTZEA EUSKARA ZABALTZEA DA

Oraindik ere gutxi gara Euskal
Herrian
edozein gai euskaraz lasai
jorratzeko gauza.
Hemen duzu euskara lantzeko
tresna egoki bat:

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN
NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

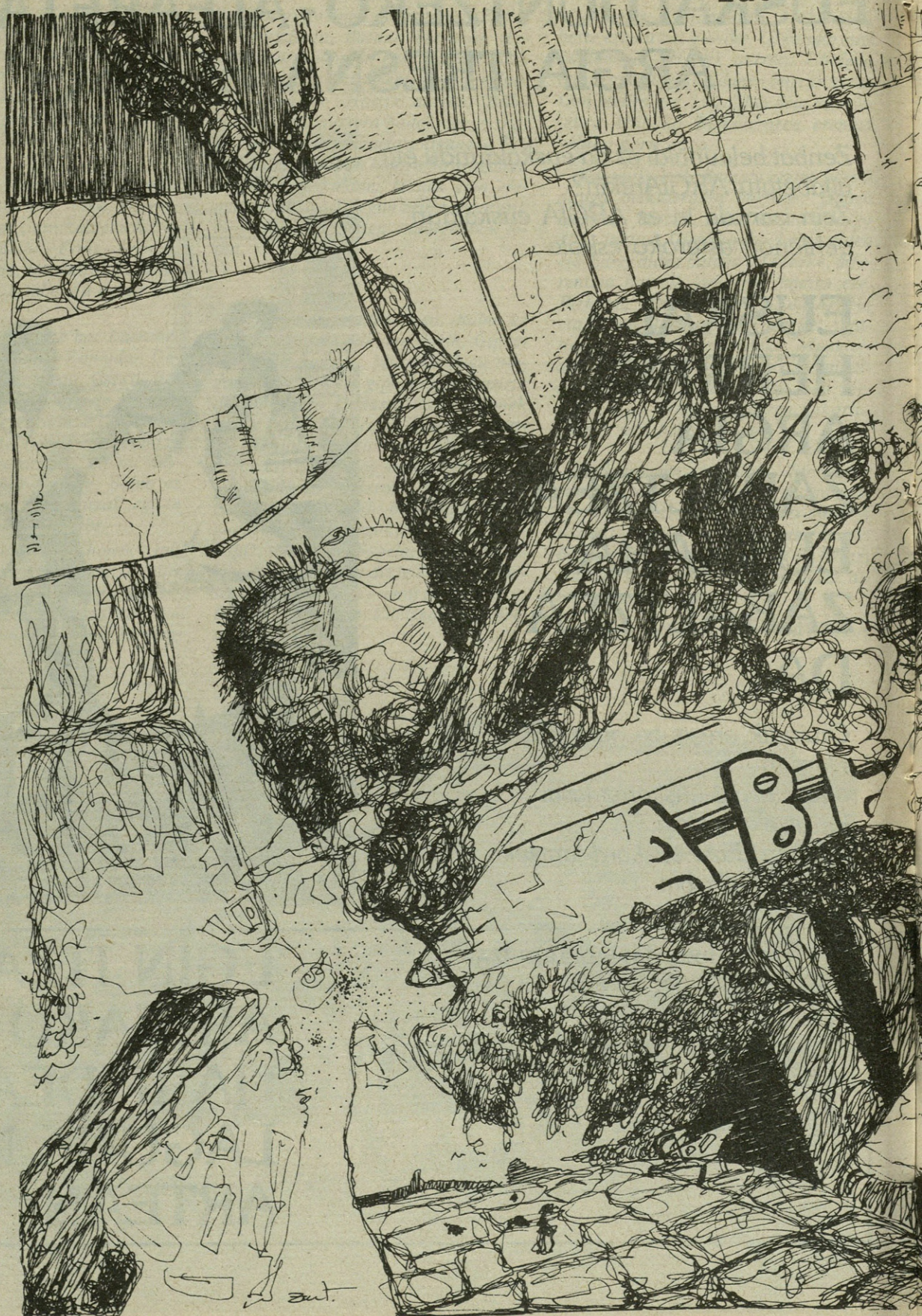
Sukurtsala

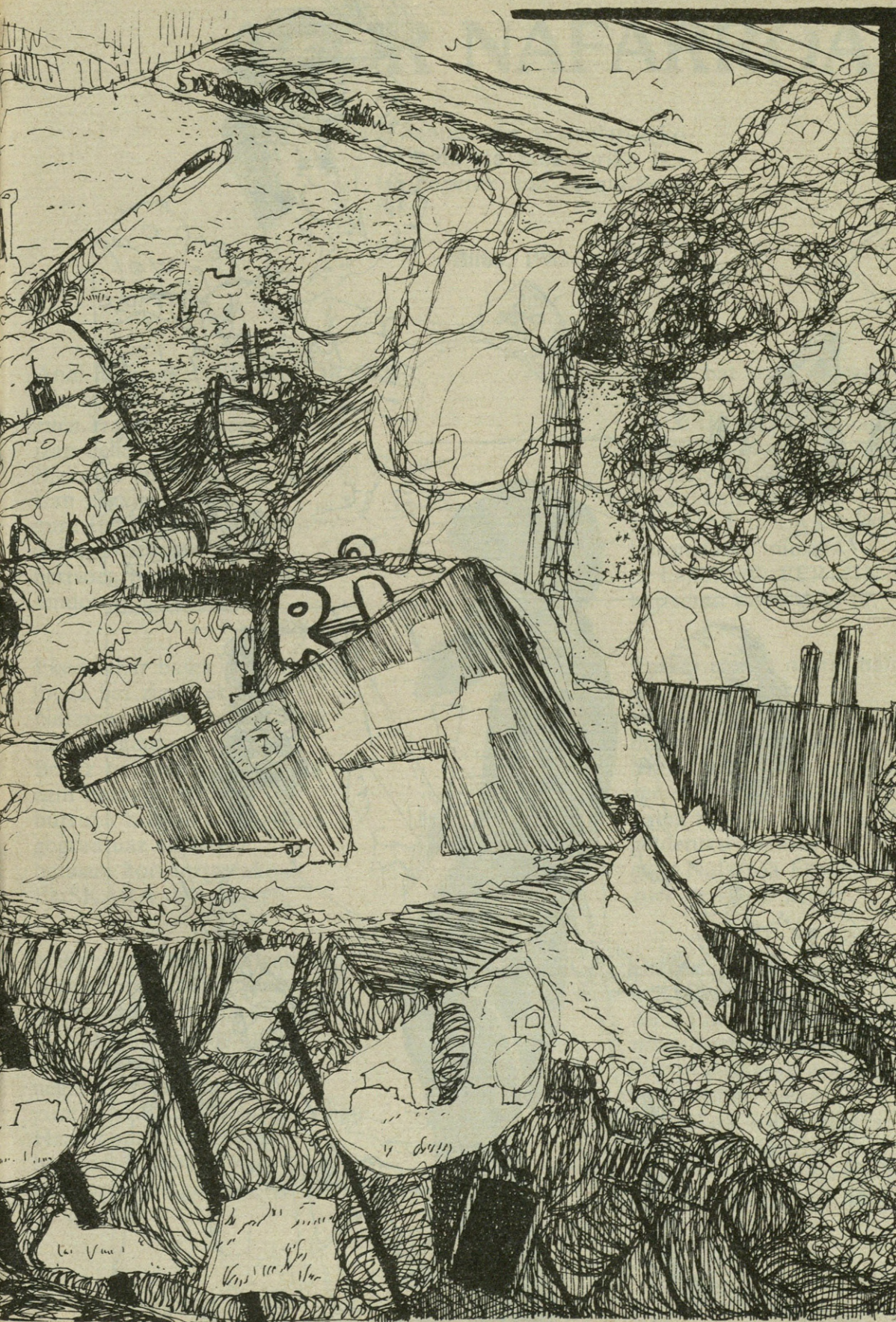
Zenbakia

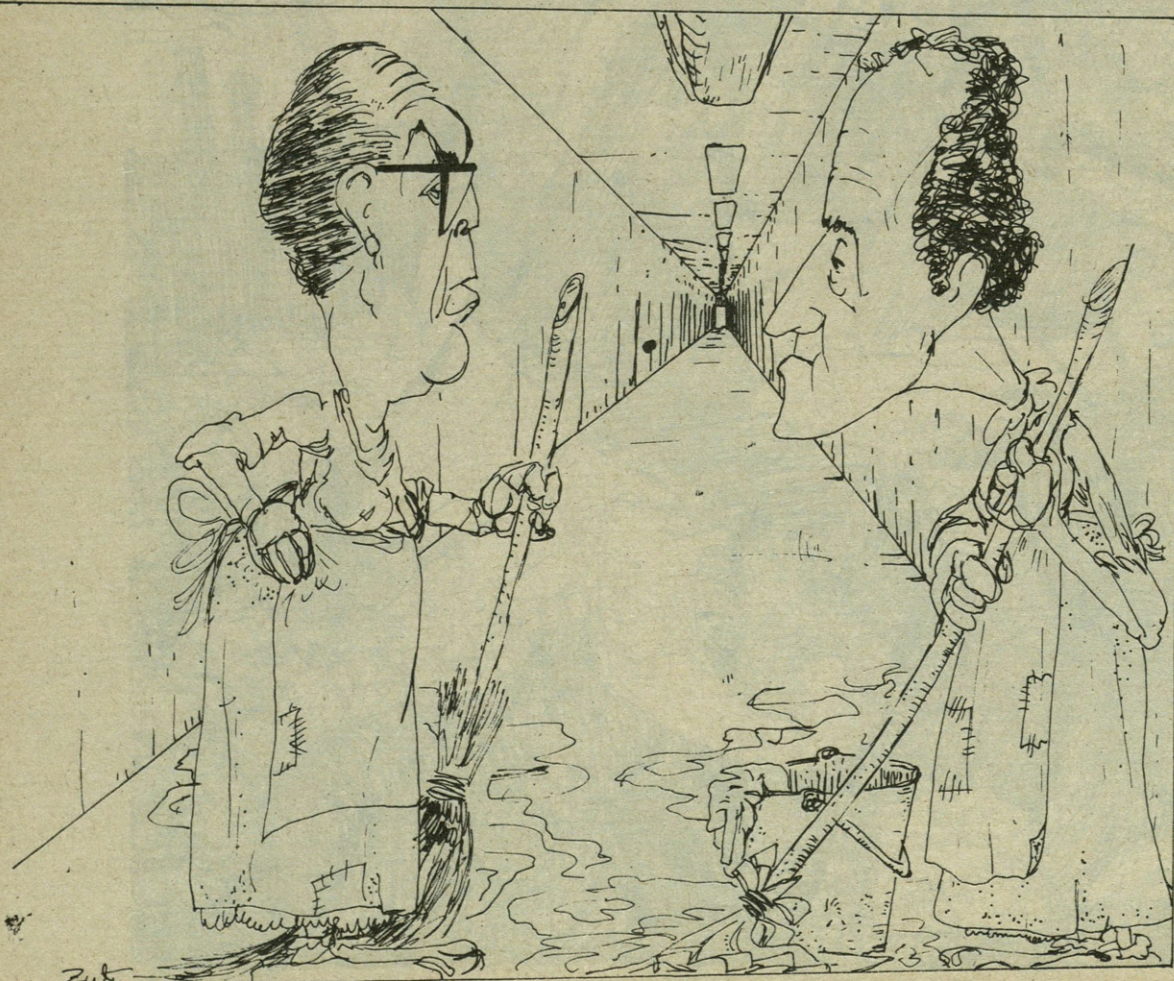
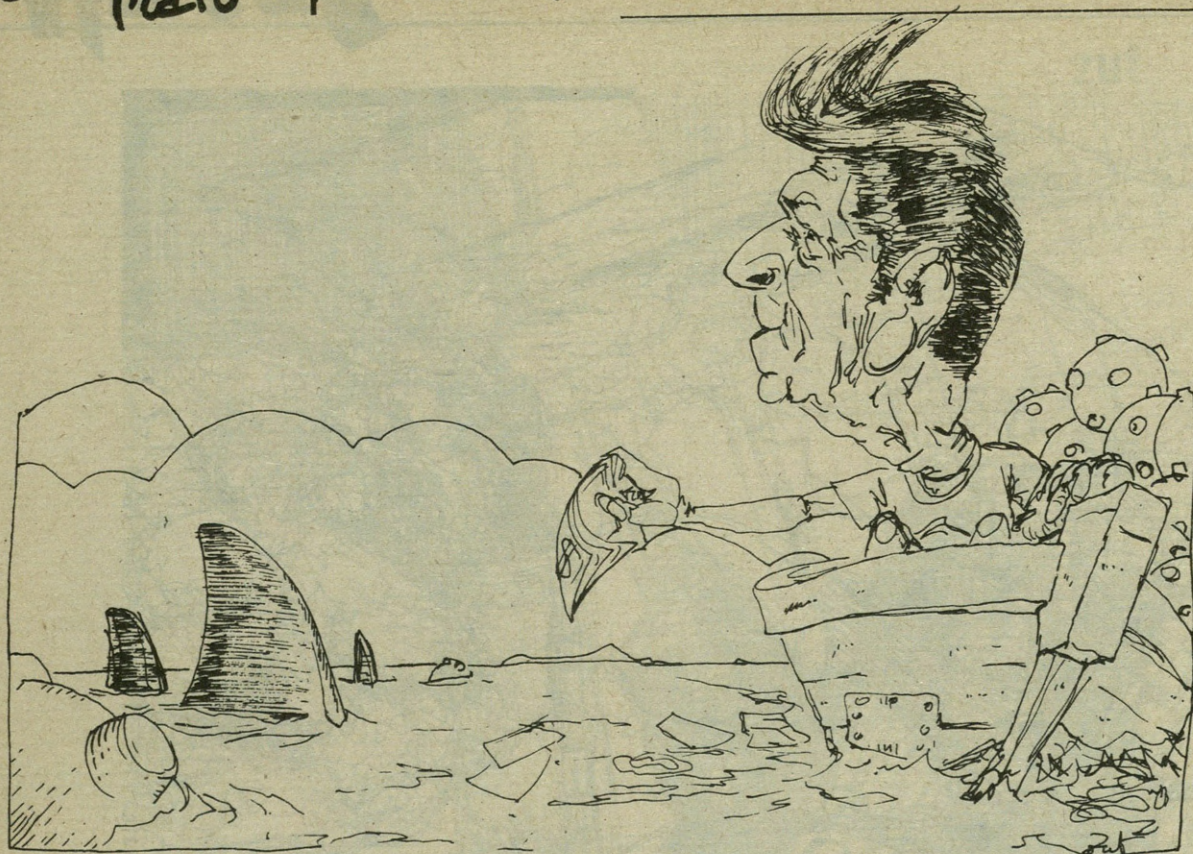
SINADURA

EGIN ITZAZU
ARGIAKO
HARPIDEAK
LAGUNE N
ARTEAN

zut

BERTSOAK

AGUR NAFARROA

Santutxuko bertsolari-eskolak egin eta zabalduko Bertso-Paperak edo Kanta-Paperak.

Bilbo, 1982-3-21

Anai nafarrak ONDO ETORRI
edo bestela ONGI JIN
zuen erara ala gurera
izan behar baita berdin.
Bizkaiak eta Nafarroak be
izan dezaten atsegin
gure Bilbo hau bisitatzeko
dizuegu gaur hotsegin
bertsoen bidez anaitasuna
sendotuta gera dadin.

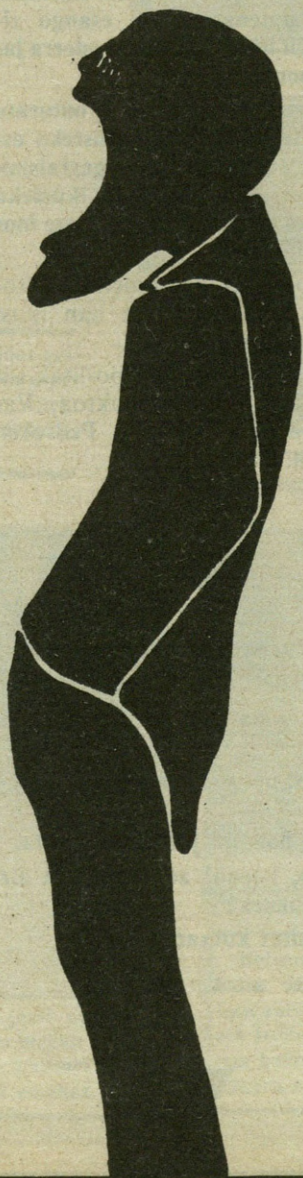
Ekaitz txar batek gure Herrira
muga bat zigun ekarri
Nafarroa be, lehen bat zena
zati bi eginda jarri.
Berriz bat izan gura dugula
egin dezagun aldarri
burruka hontan etengabe
gogoratuaz elkarri
batasun hori lortzerakoan
EUSKARA dela oinarri.

Nafar handi bat uste gabe
zitzaigun hemendik joan
arima ondo gordeta utziz
arrano beltzen hegoan.
Bertsozaleak oraindik dago
negar Ipar ta Hegoan
gure XALBADOR biziko zaigu
Herri hontan luzaroan
bere odola mintzo bait dabil
gaur ere gure gogoan.

Handi bat erraz ordeztu dugu
hainbat txiki ipinita
eta XALBADOR zenaren partez
sei ditugu etorrita.
ARGIÑARENA anai nafarrak
hegoaldeko korrika,
ALKHAT ta LAKA, MENDIBURU-kin
baxenafartar musika,
ta Lapurditik FERMIN MIHURA
bertsotan ondo daki ta.

Euskal Herria osorik balitz
isilduko ginatke
baina muga ta foru faltsoez
digute gaur bete-bete.
MENDIBURU-k ta ALKHAT-ek ere
zer esanik ba daukate
baina hiruron partez LAKA-ri
galdetuko genioke:
gaur Nafarroa España bada,
zuek ze kristo zarete?

Hizkuntza dugu gure arteko
lokarririk sendoena
Ama Lurrari lotzen gaituen
zilbor-heretik azkena.
Bilbon euskarak orain adan du
biziki behar zuena,
ur freskoa ta biziz betea
da bertsoei dariena.
Ezkerrik asko Bilbo-ren partez
hau izan da gaurko dena.

PRINTZAK

Horra non doan senar desesperatu bat bere parroko apaizarengana dibortziatu nahi duela esaka. Apaiza harriturik, ea nola iritsi den egoera horretara gal-egiten dio.

—Ezin ditut gehiago aguantan nere emaztearen puzkarrak.

—Motel!, motel!, hori ez duk arrazoia, zerbait pisuzkoagoa behar duk dibortziazteko.

Etsi gabe, gotzaiarengana doa, bainan honek ere berdina erantzuten dio.

Azken erremedio bezala, norengana joango eta aita sainduarengana.

—Kaixo Juan Pablo!, arazo larri batekin natorkizu. Ezin dut gehiago, eta dibortziatu egin nahi dut.

—Eta zein arrazoi dela eta hartu nahi duzu erabaki mingarri hori?

—Nere emakumearen puzkarrak jasantezinak baitira..

Aita sainduak, instant batez arazoari buelta eman nahiean honela esaten dio:

—Baina horretarako testiguren bat aurkeztu behar duzu.

—Testigua? Pentsa!, nere emazteak puzkarra botatzen duenean, ohe gainean dugun Kristoak, beso bat askatu eta sudurra tapatzen du.

* * * *

Xelebreak gertatzen ziren ere, Gasteiztik Altsasura zihoan autobusean. Badakizue, lehengo autobus haiek gainean halako parrila batzuk eramaten zituztela, eta barruan jendea gainezka zegoenean, gainean eseritzen zirela bi-daiariak.

Barruan dena beteta, eta bat gora bidali beharra gertatzen zaio txoferrari.

—Hi, hemen dena beteta zegok eta igo hadi gora!

Gora igo eta minutu pare batetara euria hasten du. Non sartuko tipoa, eta han zegoen hil-kutxa batetara. Bainen bera goian zegoela, beste bi pertsona sartzen dira autobusera.

—Aizue!, gora igo zaitezte, lehen-dik ere beste bat badago eta. Gora igo bainan biak bakarrik.

—Hau zerria!, hil-kutxa horretan eramaten dutenarengatik esango zingun, ez digu bada konpainia ederra jarri bidai honetarako.

Barruan zihoana ezertaz konturatu gabe, atertu zuen ala ez ikusteko eskua atera, eta entzun zuen garraisiak eraginda zer gertatzen zen ikusteko jeiki zenean ez omen zegoen beste inor parrila gainean.

Hitz motel bat joan omen da Erromara, eta itzultzerakoan han ikusi duenaz jendeak galdezka.

—Ba-ba, oso gauza po-po-litak i-i-kusi ditugu. A-a-a-kueduktoa, Va-Va-tikanoa eta San-San Pedroren Ka-ka-pila.

* * * *

—Aizu! zopa hau jenezinezkoa da.

—Bueno, beste bat ekarriko dizut.

—Aizu! zopa hau ere jenezinezkoa da.

—Bueno, bueno! ekarriko dizut beste bat.

—Aizu! hau ere jenezinezkoa da.

—Baino, bueno! zergatik ezin dira jan zopa hauek?

—Ez baitut kutxararik.

* * * *

Mozkor bat farola bati heldua eta makur-makur eginda lurrari begira.

Udaltzaina inguratzen zaio eta esaten dio.

—Zer ari zara bilatzen?

—Ezego gilza.

—Eta hemen galdu al zaizu?

—Ez! parego parolean galdu zait, fainan han ez dago argirik eta!

* * * *

Beste bat ere farol bati heldua, eta izugarrizko kolpeak emanez honela ziola:

—Irigi ezazue taferna, argia igusi dut eta!

* * * *

Bi zero Sharako basamortuan zehar doaz, eta zortzi bat ikusten dute.

—Egiten duen beroaz, eta hori gerrikoa hestutua.

* * * *

Beste mozkor bat hor ari da atea ezin irekirik. Beste bat inguratzen zaio eta esaten dio:

—Zer egiten dug subositorioaregin?

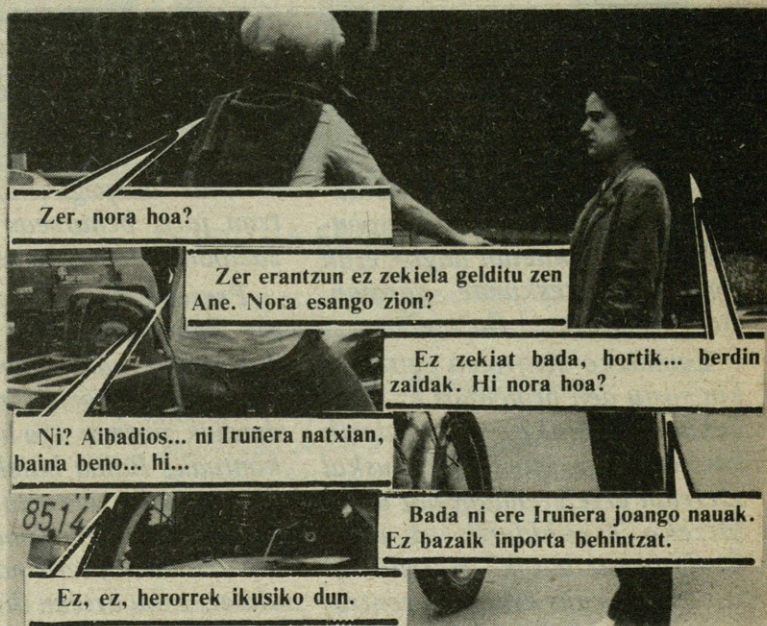
—Ah! faino hau subositorioa al dug? Eta orduan zer egin dut nik giltzaregin?

Egia esan, ez zuen espero inor geldituko zenik. Jendearenganako esperantza guztiak galduta zituen Anek. Berdin zitzaion halere. Dagoeneko, dena zitzaion berdin.

Ezustean, eta ia etortzen ere ikusi ez zuela, gerturatu zitzaion motor hura gelditu zen aldamenean. Ia ez zen bere harriduratik atera, bestearen galdera entzun zuenean.

Zer, nora hoa?

Zer erantzun ez zekiela gelditu zen Ane. Nora esango zion?

Ez zekiat bada, hortik... berdin zaidak. Hi nora hoa?

Ni? Aibadios... ni Iruñera natxian, baina beno... hi...

Bada ni ere Iruñera joango nauak. Ez bazaik inporta behintzat.

Ez, ez, herorrek ikusiko dun.

Motorran gainean jarri segituan abiatu ziren. Iruñerako bidean oraingoan, berriro ere bere pausuei beste norabide desberdin bat emanez.

Bidean hizketan gutxi egin zuten, baina azkenerako Anek jakin ahal izan zuen Imanol izena zuela mutilak eta Iruñean bizi zela pisu batetan lagun batzurekin. Gaua han pasatzeko aukera ere eskaini zion Imanolek.

JAIKI EUSKALDUNA!

Desmobilizapen giroan heldu zaigu aurtengo Aberri Eguna. Euskal gizartearen, politikaren eta kulturaren arazoak ongi konpontzen ari balira bezala, gero eta gutxiago kontatzen da herritarren bultzadarekin. Hor dago Eusko Legebiltzarra, bere Gobernuarekin, hor Parlamentu Forala, bere Diputazioarekin, hor Iparraldeko probintziak administratzen dituen Conséil Général delakoa. Bitartean, Euskal Herria azken urteotako krisirik sakonenean murgildua dabil, edo dago. «Arazoen konponbidea gure eskuetan dago» esan ziguten hauteskunde garaian, eta geroztik ere. Ba ote?

Lemoizko zentralea egitearekin sortu den prolemari ez diote behar bezalako irtenbiderik ematen. Ze aginte dauka Euskal Herrian erreferendum bat antolatzeko eskubiderik ez duen Parlamentu batek? Herritarra-ri, ordea, egia esateko, zentralea ez ona delako geldierazi ezin dugulako baizik eraikitzen jarraitzen dutela aitortzeko, aursardia eduki behar da.

Euskal Herriko herritarrak polizia espainolaren eskuetan torturatuak eta maiz ia heriotzeko punturaino lehertuak direla denok dakigu. Ez badago indarririk hori geldierazteko, jakin beharra dugu. Estatu batek bere oinarrian dituen jokua- ren legeak —eta Eusko Legebiltzar eta Jaurlaritza ere Estatu horren zati dira— ez baditu errespetatzen, herritarrak jakin behar du hortik ezer ezin duela espero. Jose Arregi hil zuten polizien askatasuna testigu.

Langabezian dago milaka euskaldun. Bukatuko al da noiz-bait egoera hori? Hobetuko al da? Noiz eta nola? Norbaitek jakingo du. Hirietako giza egoera, bitartean, degradatuz doa eta miserian erortzen ari den jende sail gero eta ugariagoa arazoari aurpegi emateko ekin-tzan jarri beharrean marjinali-zazioan uzten ari gara.

Presoak ezin ahaztuko ditugu. Zaharrenak bost urtez gora daramate; nahi duenak irakur bitza garai hartan preso- ez alderdiek ziotena, eta hortik atera kontuak. Baina haiek han dau- de, eta gure etxeetan zakurrei ere opa ez diegun moduan sarri- tan. Handik atera nahi ditugun ala ez, esku artean ditugun lege- di eta erakundeekin atera di- tzazkegun ala ez argitu dezagun behingoz.

Euskal kulturak jasaten duen egoerarekin ere ez dugu lasai egoteko motibo haundirik. Eus- kara eta euskal kulturgintza osoa bere ghettotik ateratze bi- dean ez da inondik urrats izuga- rri- rik agertzen, eta euskal hiztu- nari ezinegina sortuko lioketen xehetasunak eta debateak piztu beharrean pauso txikiei propa- ganda zabala egitea besterik ez da egiten. Edo lehendik, urteen eta gizon eta emakume askoren izerdiaren poderioz, aurrera atera diren ekintzei bide bazte- rra besterik ez zaie eskaintzen.

Hori, izenez behintzat abertzale eta euskaltzale direnen eskuetan sekula ez bezalako ahalbideak daudenean.

Gauzen haundi-zabalaren neurria galtzen ari gara. Eta bada egoera aztertzen eta kon- tuak zorrotz eskatzen hasi gai- tezen garaia. Euskaldunari esna dadila eta lanari hel diezaiola adieraztekoa.

Kalea hartu behar dugu berri- ro, jakinaz inoiz baino gehiago gaur gure esku dagoela Herri honen etorkizuna. Norbaitek as- kotxo mugitzean jendeak gehie- gi eskatuko duela uste badu, hori bere arazoa da. Bere ara- zoa den bezala lehoin haundia- rekin negoziatzerakoan holako edo halako irudi bat eman beha- rra.

Bada ordea Euskal historia osoan zehar Herri izan nahiak —eta ezinak—, bere etorkizuna- ren jabe izan nahiak, ideki duen bide bat. Bide horretatik doa Berpizkunde igandea. Euskal Herriaren nortasuna eta askas- katasuna, justizia eta batasun gosea sendotzearen eguna. Uto- pia? Utopia horri esker iraun du Euskal Herri kontzientziak eta oraindik ere 650.000 euskaldu- nek baizik mintzo ez dugun hiz- kuntzak.

Mendez mende, formulapen teorikoz edo gabe, halako edo holako gobernuz, baina mendez mende entzuten da Herri aske izan nahi eta ezin duen honen oi- hua. Guri dagokigu gaur lortu behar dugun utopia horren irrin- tzia jaurtikitzea.

ARGIA

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txartel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trepez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeak

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

EUSKALDUNON HIZKUNTZA EUSKARA

EUSKALDUNON PRENTSA EUSKARAZKO PRENTSA

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN
NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

EGIN ITZAZU ARGIAKO HARPIDEUNAK ZURE LAGUNEN ARTEAN